

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Любов МАРТИНЮК

СОЛЬФЕДЖІО

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою
Мистецтво (Музичне мистецтво) спеціальності 014 Середня освіта
(за предметними спеціальностями) предметної спеціальності
014.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво)
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка**

Електронне видання

Кам'янець-Подільський
2025

УДК 784.9(075.8)

ББК 85.31я73

М29

*Рекомендувала вчена рада Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка, протокол № 3 від 28 березня 2025 року*

Рецензенти:

Любов СЕРГАНЮК – кандидат мистецтвознавства, доктор філософії, професор, завідувач кафедри методики музичного виховання та диригування Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Заслужений діяч мистецтв України;

Наталія КРАВЦОВА – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти імені В. Газінського Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Віктор ЛАБУНЕЦЬ – доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Мартинюк Л. В.

М29 Сольфеджіо: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою Мистецтво (Музичне мистецтво) спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) предметної спеціальності 014.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2025. 78 с.

У навчально-методичному посібнику подано теоретичні та методичні положення програми по «Сольфеджіо», необхідних для набуття і розвиток практичних інтонаційно-слухових навичок здобувачів предметної спеціальності 014.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво).

УДК 784.9(075.8)

ББК 85.31я73

Електронна версія посібника доступна за покликанням:

URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9398>

© Мартинюк Л. В., 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЛЬФЕДЖІО»	6
КОРОТКІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ	17
<i>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЛЕКЦІЇ 1-4.....</i>	<i>22</i>
<i>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ</i>	<i>32</i>
ТЕМА 5. Ступеневі послідовності.....	32
Діатоніка. Натуральний мажор і три види мінору. Тональності до 4-х знаків при ключі	32
ТЕМА 6. Мажорні та мінорні тональності 5-7 знаків при ключі	34
Гармонічний мажор.....	34
Мелодичний мажор.....	35
Допоміжні хроматизми.....	36
Прохідні хроматизми	36
Альтерація в ладі.....	37

ТЕМА 7. Інтервальні послідовності	40
Діатоніка. Натуральний і гармонічний мажор. Натуральний і гармонічний мінор	40
Тритони. Характерні інтервали	41
<i>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ</i>	43
ТЕМА 8. Розв'язання інтервалів	43
Складені інтервали	44
Гармонічні інтервали	45
Альтерація в інтервалах	48
ТЕМА 9. Акордові послідовності	57
Тризвуки головних ступенів і їх обернення. D_7 і його обернення. Натуральний і гармонічний мажор, гармонічний мінор	57
Три види мажору, три види мінору. II_7 та VII_7 в основному вигляді	60
ТЕМА 10. Побічні тризвуки, сектакорди і квартсектакорди	61
Головні септакорди ладу (D_7 , II_7 , VII_7) і їх обернення	62
ТЕМА 11. Побічні септакорди ладу і їх обернення. Діатонічні секвенції	63
ТЕМА 12. Відхилення в тональності першої ступені спорідненості.	
Хроматичні секвенції	65
Альтерація в акордах	66
ОДНОГОЛОССЯ	67
Прості інтонаційно-ритмічні вправи	67
Ускладнені інтонаційно-ритмічні вправи	71
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	77

ПЕРЕДМОВА

Предмет «Сольфеджіо» є частиною професійної підготовки здобувачів вищої освіти і передбачає набуття та розвиток практичних інтонаційно-слухових навичок, необхідних для діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти. Зміст

навчально-методичного посібника спрямований на системний методичний розвиток здібностей здобувачів вищої освіти: мелодичного, тембрового, ладового, гармонічного слуху, метро ритмічного відчуття, музичної пам'яті, музичних слухових уявлень. Ці завдання вирішуються за допомогою планомірно-регулюючого, цілеспрямованого впливу на слух системи особливих тренувальних вправ.

Мета посібника – формування вільної слухової орієнтації в слуховому матеріалі, умінні сприймати та відтворювати музику в усіх її компонентах, надання процесу оволодіння музичною інтонацією професійної спрямованості, наближеної до предметної спеціальності 014.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво). Зазначена мета реалізується шляхом підбору музичного матеріалу та його систематизації шляхом набуття студентами необхідних навичок та умінь. Навчально-методичний посібник містить матеріал з усіх тем курсу та усіх форм роботи. Музичні приклади розташовані в порядку поступового ускладнення ладо-ритмічних послідовностей з урахуванням вивчення та усвідомлення елементів музичної мови.

Фундаментом усієї системи навичок, передбачених виданням, що спрямовані на розвиток ладового слуху, є інтонаційні вправи, їх чітке і систематичне використання. До посібника включені гармонічні послідовності як матеріал для інтонаційних вправ у співі «по вертикалі», «по горизонталі» як основа для створення мелодичних побудов та імпровізацій.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЛЬФЕДЖІО»

1. Мета вивчення навчальної дисципліни «Сольфеджіо»: вдосконалення музично-теоретичної підготовки май-

бутнього вчителя музичного мистецтва, формування у студентів музико-знавчих знань і творчих умінь, що дозволять використовувати їх у подальшій практичній діяльності, виховання музичного-теоретичного мислення та сприйняття, а також вивчення педагогічних прийомів, необхідних для роботи у закладах загальної середньої освіти, накопичення й удосконалення музично-теоретичних знань студентів, формування інтелектуально-естетичних уявлень та емоційно-психологічний розвиток, що визначають професіоналізм майбутнього вчителя музичного мистецтва.

2. Обсяг дисципліни:

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
Семестр вивчення	2
Кількість кредитів ЄКТС	4
Загальний обсяг годин	120
Кількість годин навчальних занять	40
Лекційні заняття	8
Практичні заняття	12
Семінарські заняття	—
Лабораторні заняття	20
Самостійна та індивідуальна робота	80
Форма підсумкового контролю	Екзамен (2 семестр)

3. Статус дисципліни – дисципліна «Сольфеджіо» відноситься до дисциплін нормативної частини циклу згідно з навчальним планом.

4. Передумови для вивчення дисципліни: Курс дисципліни «Сольфеджіо» вивчається в 2 семестрі та передбачає взаємозв'язок із таким освітнім компонентом, як «Теорія музики».

5. Програмні компетентності навчання: навчальна дисципліна сприяє формуванню у здобувачів освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій і методів педагогіки, психології, мистецтва, музичного мистецтва, методики навчання мистецтва, музичного навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

Загальні компетентності:

ЗК02	Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, аналіз та обробку інформації з різних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі.
ЗК03	Здатність поважати різноманітність і полікультурність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.
ЗК04	Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи у команді на основі етичних принципів, толерантності, до спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.
ЗК05	Здатність діяти автономно, приймати обґрунтовані рішення і відповідати за їх виконання.
ЗК06	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку мистецтва, музичного мистецтва, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 04	Здатність формувати та розвивати в учнів ключові та предметні компетентності, реалізовувати наскрізні змістові лінії засобами мистецтва, музичного мистецтва, розвивати критичне мислення.
СК 09	Здатність вільно використовувати теоретичний тезаурус (музичний, художній) в освітньому процесі з мистецтва, музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни:

Програмні результати навчання:

ПРН 13	Володіти і використовувати тезаурус музичного мистецтва та інших видів мистецтв (живопису, скульптури, архітектури, театру, кіно, дизайну, хореографії тощо), аналізувати та систематизувати зміст програмно-методичного інструментарію музично-педагогічної та художньо-виконавської діяльності.
ПРН 16	Демонструвати навички і вміння поєднання музично-виконавських (вокально-хорових, диригентських, інструментальних) та артистичних умінь, виконавської надійності у процесі колективного та індивідуального музикування.

7. Засоби діагностики результатів навчання: опитування: (індивідуальне, фронтальне, уцільнене, вибіркове), взаємоопитування, перевірка виконаних практичних завдань в процесі поточного контролю, перевірка практичних завдань самостійної роботи, модульної контрольної роботи.

8. Програма навчальної дисципліни:

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	ра- зом	у тому числі				
		лекційні заняття	практичні за- няття	семінарські за- няття	лабораторні за- няття	самостійна ро- бота
Змістовий модуль 1.						
Тема 1. Предмет і завдання навчальної дисципліни «Сольфеджіо». Музичний звук. Музична система. Музичний стрій. Діатоніка. Натуральний мажор і три види мінору.	6	2				4
Тема 2. Інтервал. Акорд. Нотний стан. Ключі. Партитура. Мажорні та мінорні тональності до 7-и знаків. Тризвуки головних ступенів і їх розв'язання.	6	2				4
Тема 3. Ритм. Метр. Розмір. Акцентуація. Ритмічний рисунок. Пунктирний ритм. Синкопа. Види синкоп. Групування тривалостей у розмірах 2/4, 3/4, 4/4, 3/8, 6/8. Особливі види ритмічного ділення. Схеми диригування.	6	2				4

Тема 4. Лад. Тональність. Гами. Паралельні, однойменні, однотерцієві, енгармонічно рівні тональності. Головні септакорди ладу та їх обернення (D7, II7, VII7).	6	2				4	
Тема 5. Ступеневі послідовності. Діатоніка. Натуральний мажор і три види мінору. Тональності до 4-х знаків при ключі.	12		4			8	
Тема 6. Мажорні та мінорні тональності 5-7 знаків при ключі Гармонічний і мелодичний мажор. Допоміжні і прохідні хроматизми. Альтерація в ладі.	12		4			8	
Тема 7. Інтервальні послідовності. Діатоніка. Натуральний і гармонічний мажор, натуральний і гармонічний мінор. Тритони. Характерні інтервали.	12		4			8	
Тема 8. Розв'язання інтервалів. Складені інтервали. Гармонічні інтервали. Альтерація в інтервалах.	12				4	8	
Тема 9. Акордові послідовності. Тризвуки головних ступенів і їх розв'язання. D7 і його обернення. Три види мажору, три види мінору, II7, VII7 в основному вигляді	12				4	8	
Тема 10. Побічні тризвуки, сектакорди і квартсектакорди і їх обернення. Головні септакорди ладу (D7, II7, VII7) і їх обернення.	12				4	8	
Тема 11. Побічні септакорди ладу і їх обернення. Діатонічні секвенції.	12				4	8	
Тема 12. Відхилення в тональності першої ступені спорідненості. Хроматичні секвенції. Альтерація в акордах.	12				4	8	
Разом годин	120	8	12		20	80	

9. Форми контролю:

Форми поточного контролю: аудиторна робота, контроль на аудиторних заняттях, контроль за виконанням завдань самостійної роботи.

Форма модульного контролю: модульна контрольна робота (2 семестр).

Форма підсумкового контролю: екзамен (2 семестр).

10. Критерії оцінювання результатів навчання.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль	Модульний контроль	Екзамен	Загальна кількість балів
ЗМ 1 40 балів	МКР 20 балів	40 балів	100 балів

Поточний контроль

Оцінювання навчальних досягнень студентів на практичному занятті в межах поточного контролю здійснюється за 12-бальною системою: максимальна кількість балів – 12, мінімальна – 1 бал.

Оцінювання відображає наступні характеристики: ініціативність, активність студента протягом аудиторного заняття; зацікавленість та наполегливість в оволодінні знаннями, уміннями, навичками, необхідними в професійній діяльності вчителя музичного мистецтва; результативність, цілеспрямованість у навчальній діяльності студента над удосконаленням музичних здібностей, систематичність в підготовці до занять.

Критерії та норми оцінювання знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Здобувач вищої освіти не усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, виявляє неспроможність висвітлення навчального матеріалу, безпорадність у вирішенні практичних завдань мистецького характеру, не володіє системою практичних умінь і навичок.
	2	Здобувач вищої освіти недостатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, виявляє неспроможність висвітлення навчального матеріалу, безпорадність у вирішенні практичних завдань мистецького характеру, не достатньо володіє системою практичних умінь і навичок сольфеджування.
	3	Здобувач вищої освіти намагається аналізувати навчальний матеріал на основі елементарних знань і навичок; виявляє неспроможність висвітлити теоретичні питання і практичні завдання, або ж вони висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті музичних термінів і понять, знання нотного тексту, здатність вирішувати елементарні завдання мистецького характеру.

	4	Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями з курсу, здатний виконати педагогічні завдання й задачі за зразком; орієнтується в педагогічних термінах, поняттях і визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу з дисципліни викликає значні труднощі; не достатньо володіє системою практичних умінь і навичок сольфеджування.
Середній (репродуктивний)	5	Здобувач вищої освіти розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення педагогічних понять (однак з окремими помилками); виявляє достатні знання навчального матеріалу, але на занятті поводить себе пасивно, дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні музичного матеріалу, проявляє невідповідність практичних навичок сольфеджування, читки з листа.
	6	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу з курсу, який у цілому оволодів теоретичними знаннями й елементарними навичками з даної теми, виявляє знання навчального матеріалу та нотного тексту, намагається аналізувати музичний матеріал, робити певні висновки. Але на занятті поводить себе пасивно, у своєму розвитку покладається лише на викладача, дає неповні відповіді на запитання, проявляє невідповідність практичних навичок сольфеджування, читки з листа.
	7	Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими педагогічними поняттями та категоріями, активно працює протягом практичного заняття, теоретичні питання висвітлює повно, викладення матеріалу логічне, обґрунтоване, з практичним показом, студент виявляє достатню обізнаність, але у демонстрації навичок сольфеджування та читки з листа допускає неточності, незначні помилки, має місце формальність у виконанні творчих завдань.
Достатній (алгоритмічно-дієвий)	8	Знання здобувача вищої освіти досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал в стандартних ситуаціях; уміє аналізувати педагогічні ситуації, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак із окремими неточностями; вміє самостійно працювати, але допускає незначні помилки, які сам виправляє, має достатній рівень сформованих педагогічних умінь.
	9	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом з курсу, активно працює протягом усього практичного заняття, дає вірні відповіді на запитання викладача, показує при цьому володіння практичними навичками диригування, знання відповідної хорової або інструментальної партії, проявляє вміння самостійно аналізувати музичний матеріал, демонструє здатність сольфеджування та читки з листа.

	10	Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями з курсу та використовує їх у нестандартних педагогічних ситуаціях; може визначати особливості організації освітнього процесу; робить аргументовані висновки; самостійно визначає мету власної педагогічної діяльності; виконує творчі педагогічні завдання; знає суміжні дисципліни; використовує знання для аналізу особливостей педагогічної діяльності вчителя, володіє системою практичних умінь і навичок сольфеджування, читки з листа.
Високий (творчо-професійний)	11	Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з курсу, аргументовано використовує їх педагогічних ситуаціях; демонструє ініціативність і творчий підхід у вирішенні музично-педагогічних і мистецьких завдань, які мають місце у діяльності вчителя музичного мистецтва, здатний робити самостійні узагальнення й висновки; добре володіє системою практичних умінь і навичок сольфеджування, читки з листа.
	12	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання з курсу, виявляє неординарні творчі педагогічні здібності в навчальній діяльності; активно працює протягом усього заняття, дає повні відповіді на запитання викладача у відповідності з планом заняття і показує при цьому глибоке оволодіння теоретичним матеріалом, практичними навичками; уміє самостійно здобувати і використовувати інформацію, використовує різноманітні джерела інформації; відмінно володіє системою практичних умінь і навичок сольфеджування, читки з листа.

Загальна оцінка поточної успішності встановлюється шляхом обчислення середнього арифметичного від усіх отриманих на практичних заняттях балів та переведення їх у визначену програмою кількість балів (максимум – 60 балів) за формулою, у відповідності до чинного положення про рейтингову систему оцінювання.

Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Пропущені заняття здобувач має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні, практично-семінарські, нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Здобувачу, який не виконав поточних завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів. Здобувач, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з непідготовленістю або недостатньою підготовленістю до навчальних

занять, здобувач повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12). Кожне практичне заняття передбачає виконання системи завдань, адекватність та повнота.

Модульна контрольна робота

Мета МКР – виявити рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок здобувачів вищої освіти з дисципліни «Сольфеджіо». Під час оцінювання МКР увага звертається на: сформованість технічних художньо-виконавських умінь і навичок; володіння термінологічним апаратом курсу, на майстерності тлумачення художньо-образного змісту та власної інтерпретації музичних творів; умінні яскраво презентувати матеріал музичних творів аудиторії та вільно керувати прилюдним виступом

Модульна контрольна робота складається з 2 питань (теоретичного і практичного), які є рівнозначними за рівнем складності завдань та обсягом навчального матеріалу.

Обидва питання оцінюються по 10 балів. Максимальний бал, отриманий за МКР становить 20 балів. До МКР допускаються всі здобувачі. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати.

Критерії оцінювання питань з МКР	Рівень виконання	К-сть балів
Студент глибоко і обґрунтовано розкриває зміст навчального матеріалу з освітньої компоненти, точно і повно дає визначення термінів і понять, точно визначає ладо-функціональний розвиток музичного твору, чітко запам'ятовує й відтворює їх голосом чи на інструменті.	Високий	10
Здобувач вищої освіти глибоко і обґрунтовано розкриває зміст завдань, не завжди точно і повно дає визначення термінів і понять, не точно визначає ладо-функціональний розвиток музичного твору, не завжди чітко запам'ятовує й відтворює їх голосом чи на інструменті.	Достатній	8-9
Студент неточно розкриває зміст завдань. Не повною мірою дає визначення термінів і понять. Стиль викладу матеріалу носить частково репродуктивний характер.	Середній	7
Здобувач неправильно формулює визначення понять, частково й поверхнево обґрунтовує положення. Стиль викладу матеріалу носить репродуктивний характер. не дає визначення термінів і понять, не точно визначає ладо-функціональний розвиток музичного твору, не запам'ятовує й відтворює їх голосом чи на інструменті.	Низький	6
Студент не може сформулювати визначення понять з навчальної дисципліни. Відсутні знання з освітньої компоненти.	Недостатній	5-0

Під час оцінювання МКР з навчальної дисципліни увага звертається на:

- повноту висвітлення питань з освітньої компоненти;
- володіння термінологічним апаратом курсу;
- уміння визначати ладо-функціональний розвиток музичного твору: (тональний план, структуру і функції акордів, типи відхилень та модуляцій, каденції тощо);
- уміння запам'ятовувати й відтворювати їх голосом чи на фортепіано;
- визначати структуру акорду та його розташування;
- розуміти структуру мелодії;
- читати ноти з аркуша та транспонувати;
- розрізняти типи музичної фактури, визначати музичну форму, класифікувати жанри та стиль у музичних творах;
- підбирати акомпанемент до заданої мелодії;
- створювати власні музичні побудови у різних жанрах і стилях;
- підбирати необхідний матеріал для музичного монтажу шкільних свят, музичних лекторіїв, театралізованих дійств.

Критерії оцінювання МКР	Рівень виконання	К-сть балів
Здобувач вищої освіти глибоко і обґрунтовано розкриває зміст навчального матеріалу з освітньої компоненти, точно і повно дає визначення термінів і понять, точно визначає ладо-функціональний розвиток музичного твору; чітко запам'ятовує й відтворює їх голосом чи на інструменті; створює власні музичні побудови у різних жанрах і стилях.	Високий	19-20
Здобувач глибоко і обґрунтовано розкриває зміст завдань, точно і повно дає визначення термінів і понять, але не завжди точно визначає ладо-функціональний розвиток музичного твору; запам'ятовує й відтворює їх голосом чи на інструменті; частково створює власні музичні побудови у різних жанрах і стилях.	Достатній	17-18
Здобувач неточно розкриває зміст завдань. Не повною мірою дає визначення термінів і понять, не точно визначає ладо-функціональний розвиток музичного твору; не запам'ятовує й відтворює їх голосом чи на інструменті; частково створює власні музичні побудови у різних жанрах і стилях.	Середній	15-16
Здобувач неправильно формулює визначення понять, частково й поверхово обґрунтовує положення. Стиль викладу матеріалу носить репродуктивний характер, не визначає ладо-функціональний розвиток музичного твору; не запам'ятовує й відтворює їх голосом чи на інструменті; не створює власні музичні побудови у різних жанрах і стилях.	Низький	12-14
Студент не може сформулювати визначення понять з навчальної дисципліни. Відсутні знання з освітньої компоненти.	Недостатній	11-0

Підсумковий контроль

Семестровий екзамен (40 балів)

Реалізується наприкінці 2 семестру, здійснюється у формі контроль-ного заходу, на якому оцінюється рівень виконання навчального репер-туару згідно програмових модульних вимог та перевіряється набуття ключових компетентностей з навчального курсу. Оцінювання виконання екзаменаційної програми здійснюється за 40-бальною шкалою.

Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не ви-правив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях; не виконав або виконав МКР, завдання самостійної роботи менше ніж на 60% від макси-мальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Здобувачі, які мають академічну заборгованість за результатами підсум-кового контролю у формі екзамену, зобов'язані ліквідувати її в терміни, визначені графіком ліквідації академічної заборгованості.

Критерії оцінювання підсумкового контролю

Оцінка в балах	Оцінка за національ-ною шкалою	Критерії оцінювання
36-40	відмінно	Здобувач вищої освіти володіє системними знаннями з дисциплі-ни «Сольфеджіо», яскраво оперує сутністю основних категорій і понять, демонструє здатність до аналізу та узагальнення матері-алу; точно визначає ладо-функціональний розвиток музичного твору; чітко запам'ятовує й відтворює їх голосом чи на інструмен-ті; створює власні музичні побудови у різних жанрах і стилях; вміє підбирати необхідний матеріал для музичного монтажу шкільних свят, музичних лекторіїв, театралізованих дійств.
30–35	добре	Здобувач вищої освіти володіє системними знаннями з дисциплі-ни, оперує сутністю основних категорій і понять, демонструє зда-тність до аналізу та узагальнення матеріалу; самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений матеріал; демонструє здатність до аналізу та узагальнення матеріалу та можливе недо-опрацювання практичних умінь і навичок аналізу матеріалу.
24–29	задовільно	Здобувач вищої освіти виявляє володіння системними знаннями, сутністю основних категорій і понять, але не завжди повною мі-рою демонструє здатність до аналізу та узагальнення матеріалу; частково створює власні музичні побудови у різних жанрах і сти-лях, підбирає необхідний матеріал для музичного монтажу шкі-льних свят, музичних лекторіїв, театралізованих дійств.

10-23	незадовільно	Здобувач вищої освіти не володіє системними знаннями та сутністю основних категорій і понять, не демонструє здатність до аналізу та узагальнення матеріалу. не вміє аналізувати та узагальнювати матеріал; не вміє створює власні музичні побудови у різних жанрах і стилях. Студент має можливість повторного складання екзамену.
1-9	незадовільно	Здобувач не володіє системними знаннями і сутністю основних категорій і понять, потребує допомоги викладача, не вміє презентувати матеріал аудиторії. Не набув жодної компетентності з курсу (потребує обов'язкового повторного вивчення курсу).

Підсумковий рейтинг з кредитного модуля (дисципліни)

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою
90-100 і більше	A (відмінно)	відмінно
82-89	B (дуже добре)	добре
75-81	C (добре)	
67-74	D (задовільно)	задовільно
60-66	E (достатньо)	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	незадовільно
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)	

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна: камертон, музичні інструменти (фортепіано, баян, акордеон, струнні та духові інструменти); мультимедійне обладнання (проектор, ноутбук).

КОРОТКІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основні форми роботи в курсі сольфеджіо – спів, слуховий аналіз творів з музичної літератури (диференційований і цілісний), виконання музичного твору після прослуховування і запис цього твору. Основні завдання слухового аналізу – розвиток аналітичних здібностей, музичної пам'яті, логіки музичного мислення у зв'язку з

різними гармонічними стилями і техніками листа, що знаходять своє відтворення в різножанрових і різнофактурних творах. При диференційованому слуховому аналізі таких творів в слуховій свідомості студентів повинна закладатися певна інтонаційна база, деякий "словник" характерних для різних гармонічних стилів і техніки музичних елементів і їх стосунків. У цілісному слуховому аналізі передбачається розвиток у студентів різноспрямованого сприйняття музичної структури, характерною якістю якого є здатність до диференціації, градації. Диференційований і цілісний слуховий аналіз можуть виконуватися в наступних формах: усна розповідь (один студент, співбесіда з усією групою; схематичний запис кожного з досліджуваних явищ музичної структури, у тому числі: синтаксична схема – буквена, цифрова, тактова; ритмічна схема; акордова схема; схема інтервальних груп – буквене і цифрове вираження; схеми звукорядів – цифрове вираження або поіменне визначення; схеми серій – нотне, інтервальне, цифрове зображення, схеми функціональних стосунків – буквена і інтервально-цифрова символіка; графічна схема динаміки гармонічного процесу; умовний запис будови фактури поза точною фіксацією окремих звуковисотних елементів; схема тембро-інструментального розвитку; схема агогічної структури; письмовий виклад характеристики всього твору, аналітичних схем, що підтверджують основні моменти цієї характеристики.

Аналіз, що диференціюється в курсі «Сольфеджіо», припускає акцентування уваги студентів на утриманні окремих явищ музичної структури твору, що прослуховується : синтаксична будова (розчленування мотиву, ділення на фрази і більші синтаксичні одиниці – речення, періоди, окремі фази статичного і динамічного процесів); метроритмична будова (прості тривалості, групи з них, включаючи сюди тактові і позатактові ритмічні формули і серії, прогресії; поліритмічні фігури у багатоголоссі; постійний і змінний розміри; регулярна і нерегулярна змінність, їх різновиди); будова конструктивних елементів гармонічної структури (інтервали, акорди, інтервальні групи, звукоряди): будова основної і похідних моделей гармонічної структури (інтервальний, акордовий, звуковий склад їх матеріалу); функції гармонічних елементів на рівних рівнях структури (лінійні і технічні – модальні, тональні, серійні).

У сольфеджуванні музичних творів (або уривків з них), так само, як і в слуховому аналізі, основне завдання курсу «Сольфеджіо» – освоєння різностилістичного "інтонаційного словника". Одночасно виробляється чистота інтонування, ритмічна точність, вміння дотримуватися темпових, динамічних і агогічних позначень, фразування. Кінцева мета сольфеджування кожного здобувача вищої освіти – максимальне наближення до високохудожнього рівня виконання музичних творів. Спів кожного разу супроводжується аналізом нотного тексту (його гармонічною, синтаксичною, динамічною, темповою, тембровою і агогічною структурами), виявленням найбільш важких в інтонаційному відношенні елементів.

При роботі з двох-, трьох- і багатоголосними творами повинні вироблятися навички сольфеджування у вокальному і інструментальному ансамблях, а також відчуття логіки гармонічного розвитку і лінійно-мелодичних функцій голосів, одночасного їх сприйняття у багатоголосних структурах гетерофонного, поліфонічного, лінійно-гармонічного складів.

Однією із важливих форм роботи на заняттях з курсу «Сольфеджіо» є спів вокальних творів з акомпанементом. Ця форма припускає вивчення різножанрових творів в тій історико-стильовій послідовності, яка б відповідала паралельному курсу «Гармонія XVIII – XX століть (бароко, класицизм, романтизм, сучасність)». Завдання, пов'язані з цією формою заняття сольфеджіо повинні варіюватися. Наприклад: спів вокальних творів, вивчених самостійно; спів з листа, спів з текстом, спів без тексту; спів в різних тональностях (з попереднім вивченням тексту в основній тональності).

Виконання музичного твору – «ігровий диктант», «вокально-ансамблевий», «вокально-інструментальний» – після його прослуховування повинно бути постійною формою роботи в курсі сольфеджіо. Можливі варіанти виконання:

- програвання (спів) одного з голосів багатоголосної (гетерофонної, лінеарно-гармонічної, поліфонічної) або одноголосної мелодії;
- програвання (спів) двох голосів багатоголосного твору (крайніх, крайнього і одного з середніх; тільки середніх);
- програвання (спів) тільки мелодійного голосу або програвання супроводу (гомофонний твір);
- програвання тільки "гармонійної сітки" супроводу зі співом мелодії або її виконанням на інструменті;
- програвання окремих фрагментів твору.

Повторення музичного твору (уривків з твору) після його прослуховування може виконуватися як одним студентом, так і кількома. У останньому випадку можливі такі варіанти виконання, як сольфеджування ансамблем усієї музичної тканини твору і сольфеджування мелодичної лінії при виконанні її супроводу на музичному інструменті. Усім формам виконання може передувати цілісний або диференційований аналіз твору, що прослуховується.

Запис творів або уривків з них, що прослуховуються, проводиться регулярно і є самостійною формою роботи з розвитку музичного мислення студентів, їх пам'яті. Форми запису можуть бути наступними: запис окремих голосів, мелодії і гармонічного супроводу; запис тільки метроритмічного малюнка (по окремих голосах, тільки в акордовому супроводі); запис динамічного, агогічного, тембрового змісту; запис усієї музичної тканини.

В цілях активізації уваги усіх студентів групи можливе одночасне проведення у ігровій і письмовій формах музичного диктанту. Письмовий і ігровий диктанти сприяють послідовному освоєнню різних гармонічних елементів, їх стосунків, типів фактури (від простих до складних).

Інтонаційні вправи.

Види інтонаційних вправ мають бути завжди різноманітними. В якості їх конструктивної основи використовуються як прості, так і складні елементи гармонічної, ритмічної, фактурної структур творів, що вивчаються в курсі сольфеджіо. Інтонаційні вправи є необхідною підготовкою до основних форм роботи. Тут головна мета – допомогти студентам напрацювати той музичний «словник», який дасть їм можливість досить легко і природно

сприймати і інтонувати складні явища музичного мистецтва різних епох. Можливі варіанти інтонаційних вправ: схематичний спів окремих конструктивних елементів (інтервали, акорди, інтервальні групи, акордові групи, звукоряди); художнє виконання тих або інших конструктивних елементів з різноманітним фактурним, метроритмічним і агогічним вирішенням.

Усі параметри художнього виконання визначаються педагогом і повинні відповідати тим обмеженням, які характерні для композиторського стилю, що вивчається. Враховуючи той факт, що курс «Сольфеджіо» ВНЗ вибудовується як відносно паралельний курсу «Гармонії», пропонується, що вживані вправи в сольфеджіо обов'язково дублюються у вигляді ігрових завдань на заняттях з гармонії. Вправи, пов'язані з інтонаційним освоєнням елементів пуантилістичних і сонористичних творів, опрацьовуються (за невеликим винятком) тільки на заняттях з курсу «Гармонія». В курсі «Сольфеджіо» такі вправи виконуються ансамблем студентів, склад якого варіюється в залежності від звукової насиченості вертикалі, регістрового положення її окремих тонів. При роботі з пуантилістичним простором широкого діапазону або багатшаровою сонористичною структурою до вокальних ансамблів можна приєднувати багатоголосні інструменти.

Основні форми схематичних вправ:

- ✓ побудова гармонічних елементів без установки на їх обов'язкову подібність з музичного матеріалу творів, що вивчаються;

- ✓ побудова гармонічних елементів, що є схематичною подібністю відповідних конструктивних елементів з цих музичних творів. Кожен з вибудовуваних елементів грається або співається в ансамблі спочатку в основній, а потім в інших позиціях (у тому числі, у вигляді модулюючих секвенцій). Перший етап сольфеджування здійснюється в схематичному варіанті, тобто поза певною метроритмічною структурою, динамікою, агогікою. Подальші етапи передбачають поступове включення в сольфеджування метроритмічних та інших параметрів. Це включення здійснюється двома шляхами: перший – всі параметри імпровізуються студентом; другий – кожен з параметрів береться з музичної тканини того твору, звідки взята гармонічна схема проспівуваного елементу.

Принцип проходження акордів – моноінтервальні співзвуччя (терц-акорди, квартакорди, квінтакорди, секундакорди), поліінтервальні співзвуччя (ті, що обертаються в моноінтервальні акорди і не обертаються в них).

Вивчення співзвучч розпочинається з роботи над полігармоніями терцової структури, а потім триває в роботі над моно- і поліінтерваль-

ними співзвуччями іншої інтервальної природи. Як попередні вправи використовуються наступні: той або інший акорд співається на фоні окремо взятого на інструменті, потім інтервалу і, нарешті, акорду. Спочатку і тон, і інтервал, і акорд, які беруться на інструменті, обов'язково повинні дисонувати з нижнім тоном співзвуччя, яке сольфеджує (ансамблем або одним студентом). Потім можливе використання елементів, що знаходяться із співзвуччям, що сольфеджує, в консонантних відношеннях.

Вправи, спрямовані на освоєння різних інтервальних груп атонального змісту:

- спів інтервальних груп з двох інтервалів. Кожен з інтервалів вибудовується тільки вгору, або тільки вниз, або один вибудовується вгору, а другий вниз;
- спів інтервальних груп з трьох і більше інтервалів; спів інтервальних груп в низькохідному та інверсійному варіантах в основній позиції;
- спів інтервальних груп в тих же варіантах, але в різних позиціях;
- спів інтервальних груп з послідовною ротацією (оберненням, зміною порядку, що входять в ці групи звуків). Позиція групи основна;
- той самий прийом з використанням різних позицій;
- той самий прийом з проведенням інтервальних груп в низхідному та інверсійному порядку.

Вправи, пов'язані з вивченням різних звукорядів :

- спів гам звукорядів у будь-якому порядку;
- спів будь-якого з тонів цих звукорядів в співвідношенні з першим тоном;
- спів стрибків із заповненням від різних тонів звукорядів (заповнення стрибка повне і неповне);
- оспівування будь-яких тонів звукоряду;
- спів мелодичних оборотів, в яких поєднуються стрибки і оспівування;
- спів співзвуч, побудованих з тонів звукоряду (терцової до нетерцової структури), що вивчається;
- спів звукорядів з інтервальним дублюванням окремих або всіх тонів цих звукорядів);

Змістовий модуль 1. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

Лекція 1. МУЗИЧНИЙ ЗВУК. МУЗИЧНА СИСТЕМА. МУЗИЧНИЙ СТРІЙ. ДІАТОНІКА. НАТУРАЛЬНИЙ МАЖОР І ТРИ ВИДИ МІНОРУ

Музичний звук. Музична система. Музичний стрій

Ознайомлення з основними музично-теоретичними поняттями, необхідними для свідомого розуміння музичного мистецтва. Музичний звук, його властивості, обертони, резонанс, музична акустика. Основи музичної грамоти, Найважливіші поняття з теорії музики: діапазон, регістри, звукоряд, октави. Літерна система, знання знаків альтерації, похідних ступенів, походження діатонічних і хроматичних півтонів та цілих тонів, а також відомості про енгармонізм звуків. Утворення рівномірної 12-тонової музичної шкали як результат тривалого розвитку не лише музики, а й математики. Музичний стрій та його еволюція: від піфагорійського і гармонічного до темперованого та хроматикоенгармонічного строїв, а також відомості про історію виникнення пристрою камертон. Стрій як абсолютна висота звуків музичної системи, виражена в конкретних математичних величинах. Види математичних строїв: піфагорійський, чистий, рівномірно-темперований. Їх застосування: перший придатний для одноголосно-мелодичного звучання, другий – для багатоголосно-акордового, третій – для всіх видів музичних фактур.

Діатоніка. Натуральний мажор і три види мінору

Діатоніка (від грец. *διατονικός* – той, що переходить від тону до тону) – 7-ступеневий *звукоряд*, звуки якого можуть бути розташовані по чистих *квінтах* (Музичний словник Гроува). Діатонічний звукоряд містить лише чисті, малі та великі *інтервали*, а також тритон. При цьому малі секунди не можуть бути розташованими поспіль.

В Стародавній Греції – один із трьох основних ладових нахилів («родів»), поряд з хроматикою (можливе використання двох малих секунд поспіль) та енармонікою (включає інтервали мікрохроматики).

Натуральний мажор – це мажор зі своїми ключовими знаками, який має будову: тон-тон-півтон-тон-тон-тон-півтон. Гармонічний мажор – це мажор зі своїми ключовими знаками тв. VI пониженим ступенем.

Натуральний мінор – це мінор зі своїми ключовими знаками, який має будову: тон-півтона-тон-тон-півтона-тон-тон.

Питання для обговорення або самоконтролю:

1. Ритм, метр, розмір, такт, тактова риска.
2. Прості розміри, групування тривалостей у такті.
3. Системи фіксації звуку у середньовіччі: невми, біла та чорна нотація, реформа Гвідо Аретинського, модальна та мензуральна ритміка.

Лекція 2. ІНТЕРВАЛ. АКОРД. НОТНИЙ СТАН. КЛЮЧІ. ПАРТИТУРА

Інтервал. Першою «будівельною цеглинкою» гармонії є співвідношення двох музичних звуків – інтервал. Спочатку це співвідношення усвідомлювалося по горизонталі, тобто у мелодичний спосіб. Кожен мелодичний інтервал закріплювався у музиці як носій

певної емоційно-сміслової якості. Початок «гармонії» в історії відбувся з усвідомлення інтервалу, тому тема «Інтервал» є базовою для музиканта-педагога. У розділі «Музична фонетика» засвоєння базових тем як інтервал, інтерваліка мелодії, структура акордів гармонії, усвідомити важливість застосування простих та складених інтервалів, мелодичних і гармонічних, консонансів і дисонансів, діатонічних і хроматичних, їх обернення та розв'язання, енгармонізм інтервалів.

Акорд є одним з найважливіших засобів виразності у теорії музики і гармонії, це більш високий рівень гармонічного узгодження звуків, що поглинає інтервальні співвідношення. Складання уявлення про акорд як певну логічну цілісність уможлиблюється усвідомленням значення як самостійної структурної одиниці музичного тексту. Оволодіння навичками швидкого будування акордів різної будови, уміннями аналізувати структурні особливості акордів, класифікувати їх, визначати склад акордів терцієвої та не терцієвої будови, їх обернення та розв'язання, функціональне значення, набутти уміння з'єднувати акорди у гармонічні послідовності, а також отримати знання з тем альтерація та енгармонізм акордів. Тризвуки. Види тризвуків. Обернення тризвуків. Головні та побічні тризвуки. Гармонічні звороти. Тризвуки в мажорі та мінорі.

Нотний стан. Ключі. Партитура

Історія розвитку музичної нотації. Основні елементи музичної мови, «будівельного матеріалу музики» як: ноти, паузи, тривалості, знаки збільшення тривалостей. Нотний стан, різновиди ключів. Особливості запису багатоголосної музики, в якій зведені на один лист партії інструментів та голосів – партитура, види партитур (ансамблеві, хорові, оркестрові), ансамбль, види ансамблів (дует, тріо, квартет, квінтет, секстет, септет, октет і т.д.). Знаки скорочення та спрощення нотного письма. У продовження попередньої теми важливим доповненням є вивчення знаків скорочення та спрощення нотного письма, без яких студент не зможе грамотно прочитати музичний текст і партитуру (оркестрову та хорову). При поясненні цієї теми важливо ілюструвати розповідь музичними прикладами, доцільним буде використання принципу наочності.

Питання для обговорення або самоконтролю:

1. *Метроритмічна організація музики.*
2. *Система тривалостей і пауз.*
3. *Темп у музиці.*

Лекція 3. РИТМ. МЕТР. РОЗМІР. АКЦЕНТУАЦІЯ. РИТМІЧНИЙ РИСУНОК

Пунктирний ритм. Синкопа. Види синкоп. Групування тривалостей у розмірах $2/4$, $3/4$, $4/4$, $3/8$, $6/8$. Особливі види ритмічного ділення. Схеми диригування.

Ритм. Метр. Розмір. Акцентуація

В процесі вдосконалення специфічних музичних здібностей вирішальну роль мають відігравати почуття ладу, метро-ритму та музичної форми. Саме від них залежить те, чому більшість дослідників з проблем музичного сприйняття відводить перше місце – емоційний відгук на музику. Музично-теоретичні поняття та явища: ритм, метр, розмір (прості, складні, мішані розміри). Темп, класифікація темпів, ритмічний рисунок, акцентуація, різновиди ритмічних фігурацій, їх застосування та виражальна функція у музичних творах різних композиторів. Поняття "ритм" та виразне уявлення про ритмосмислову інтерпретацію у поезії, художній прозі, живопису, музиці, а також формотворчу роль ритму у музичних творах.

Музичний розмір – дріб, що позначає ритмічну впорядкованість та величину такту в музиці. Верхня цифра (чисельник) вказує кількість, а нижня (знаменник) – тривалість долей, що складають такт. Окрім того існує розмір, що позначається літерою (ціла нота, рахується, як $4/4$, тобто на 4) та (ціла навіп, рахується як $2/2$, тобто на 2). Розмір виставляється на початку твору, як правило на кожному нотному рядку окремо (в нотах другої половини 20-го століття іноді між нотними рядками, або зверху партитури) після ключових знаків (якщо такі є) і зберігає своє значення до кінця твору, або до зміни розміру. В разі зміни розміру в середині тво-

ру, новий розмір ставлять на початку такту, починаючи з якого встановлюється новий розмір.

Розрізняють прості та складні музичні розміри.

Такт з простим розміром, (або простий такт) містить одну сильну і решту слабких долей. Залежно від кількості долей розрізняють:

- дводольний, напр. 2/4, містить сильну та слабку долю та
- тридольний напр. 3/4, містить сильну та дві слабких долі, наприклад:

Графічний запис ритму називають ритмічним рисунком. Об'єднуючись в певних послідовностях, тривалості звуків утворюють ритмічні групи (фігури), з яких складається ритмічний малюнок.

Розглянемо властивості, які проявляються в співвідношеннях тривалостей звуків і акцентів, тобто особливості ритмічних малюнків. Види їх різноманітні, оскільки поєднання різних тривалостей і акцентів всередині різнодольних тактів дає незліченну безліч варіантів. Найбагатшим джерелом ритмічного різноманіття є народна музика, і зокрема музика танців. Основними видами ритмічних сполук можуть бути наступні: рівномірний рух тривалостей; пунктирний ритм (поєднання довгої опорної долі з короткою, що слідує за слабшою); парний або триольний (і більше) поділ і співвідношення тривалостей.

В тактовій системі, що базується на градації акцентів, велике виразне значення набувають прості ритмічні з'єднання тривалостей, що утворюються за принципом угруповання з сильною долею такту. Вони можуть являти собою ритмічні фігури, а також і ритмоформули.

Ритмічні фігури: ямб і хорей

Ритмічна фігура являє собою групу тривалостей, що утворюють певне (зазвичай повторюване) ритмічне чергування. При співвіднесенні ритмічного чергування з сильними і слабкими долями метру досить рельєфно виявляються його виразні характерні властивості.

Співвідношення слабкої долі й подальшої опорної, сильної («акцент в кінці») утворює ритмічну фігуру, яка називається ямб. Ямб, тобто рух через такт до сильної долі, більшою мірою властивий ритмам дієвим, енергійним. Ямбічні мотиви пронизують музику активну, наприклад,

маршеподібну або гімничну, часто несуть виразний сенс спонукальних інтонацій.

Послідовність, що складається з сильної і подальшої слабкої долі, утворює хорей («акцент на початку»). Подібне ритмічне утворення, що становить мотив, може супроводжувати більш плавна, лірична інтонація. В основі сприйняття виразних властивостей і смислового значення ямба і хорея закладені як досвід мовних інтонацій та супроводжуючих їх жестів, рухів, так і фізіологічні передумови – властивості дихання. Завдяки безпосередньому зв'язку музики з рухом і її здатності звертатися до наших відчуттів і досвіду, ми можемо розпізнавати характерні властивості її ритму. Наприклад, ямбічна інтонація може викликати асоціацію зі змістом висловлювання спонукального характеру: «йди!», «давай!». При цьому наш фізіологічний досвід підказує, що, коли людина збирається зробити якийсь активний рух, вона робить вдих, потім, разом з рухом, – сильний видих. Поєднання затакту і сильної долі в музиці, таким чином, може викликати уявлення про активний рух і настільки ж активне дихання. У свою чергу, сильна доля з наступною слабкою може сприйматися як плавний рух, що виконується «на видиху». Ямб і хорей як прості ритмічні утворення являють собою дві основні опозиції, звернені до рухового і емоційного досвіду людини. У музиці, звичайно, трапляються й інші ритмічні групи, наприклад, трискладові мотиви. Однак саме протиставлення ямба і хорея є фундаментом, на якому будується не тільки виразність музики, а й музично-пластичний взаємозв'язок у сфері хореографії, і зокрема класичного танцю: «один і той же рух набуває зовсім іншого змісту в залежності від того, опускається танцівниця в такт музики або підіймається. У першому випадку, як би відбиваючи такт або долю такту ногою, вона висловлює впевненість, у другому, тобто здіймаючись в повітря або на кінчики пальців – легкість, повітряність».

Ритмоформули

На відміну від ритмічного малюнку, ритмоформула являє собою порівняно цілісне за змістом ритмоутворення. Як стале поєднання тривалостей і акцентів ритмоформула сформувалася в народній творчості дотактометричного періоду. Чергування ритмоформули відмірювало і відзначало звучанням ударних інструментів рівномірні проміжки часу. Це синтетичне поняття, і його можна охарактеризувати і в музичному, і в

танцювальному сенсі. У музиці ритмоформула – це стійкий елемент ритмічного малюнку, який співвідноситься за протяжністю з мотивом, що свідчить про танцювальне походження музичного твору або надає музиці танцювальний характер. Ритмоформула активна і постійна в музичних танцювальних жанрах і є важливою стилістичною, національною, жанровою ознакою. Так, наприклад, вона широко поширена в музиці Сходу – у фольклорі або в творах композиторів, що черпають натхнення з джерела народної творчості. Стаючи компонентом музичної мови, ритм обростав інтонацією, фактурою, гармонією і т.д., перетворюючись в музичну стійку формулу, що вказує на жанрове походження музики.

Пунктирний ритм. Синкопа. Види синкоп.

Групування тривалостей у розмірах 2/4, 3/4, 4/4, 3/8, 6/8

Однією з головних вимог курсу сольфеджіо є знання правил групування тривалостей у різних розмірах. На початковому етапі студент повинен знати правила групування тривалостей у розмірах 2/4, 3/4, 4/4, 3/8, 6/8 та винятки при групуванні. Для розгляду виражальних особливостей синкопи повернемося до поняття «уявного акценту». Подібний ефект ми відчуваємо, завдяки установці психіки, налаштуванню нашого сприйняття на певну, вже задану метричну пульсацію сильних і слабких доль, – коли ми очікуємо появи акценту в момент приходу чергової сильної долі. Пропуск реального акценту, в результаті якого відбувається зміщення наголосу з сильної долі на слабку і відповідно спостерігається явне протиріччя між акцентом і сильною долею, називається синкопою. Це відбувається в тих випадках, коли звук, узятий на слабкій долі, тягнеться, продовжується аж до моменту, відповідного опорному часу, сильної долі.

Питання для обговорення або самоконтролю:

1. *Ритмічні фігури: ямб і хорей*
2. *Ритмоформули*
3. *Синкопи.*

Лекція 4. ЛАД. ТОНАЛЬНІСТЬ. ГАМИ. ПАРАЛЕЛЬНІ, ОДНОЙМЕННІ, ОДНОТЕРЦІЄВІ, ЕНГАРМОНІЧНО РІВНІ ТОНАЛЬНОСТІ

Лад – специфічний музичний засіб, аналога якому не існує в інших видах мистецтва. Саме з ладом (а точніше, з умінням під час співу "утримувати лад") пов'язане

унікальне поняття "музикальність", що характеризує здатність людини до музичного навчання і музичальної діяльності. Отже, у музиці почуття ладу – основне для педагога-музиканта. Тому тема "Лад" відноситься до основних базових тем з курсу "Сольфеджіо". Студент повинен знати опорні музично-теоретичні поняття та сформувати практичні фахові уміння з тем: лад, тональність, гама. Стійкі та нестійкі ступені, ладове тяжіння, головні та побічні ступені. Мажорний та мінорний лад. Види мажору і мінору. Ладові функції. Головні та побічні функції. Назви ступенів в ладу. Функціональні звороти. Основні та змінні функції.

Гами. Паралельні, одноіменні, однотерцієві, енгармонічно рівні тональності. Визначення ладу й тональності у творі. Транспозиція.

Паралельні тональності – парні тональності мажору і мінору, що мають ідентичні ключові знаки. Тоніка паралельного мінору розташована на півтора тону (на малу терцію) нижче тоніки мажору. Якщо порівняти таблиці мажорних та мінорних гам, побачимо, що мажорний і мінорний лади де в чому збігаються. Тобто виникає так звана паралельність між мажорними і мінорними тональностями. Паралельними називаються такі то-

нальності або гами мажорного і мінорного ладів, які мають однаковий звуковий склад і однакову кількість ключових знаків, наприклад: До мажор і ля мінор натуральний, Фа мажор і ре мінор натуральний, Соль мажор і мі мінор натуральний і т. д. У кожній парі цих тональностей різні тільки тоніки. Отже, визначаючи мінорну тональність або гаму, паралельну мажорній, вважаємо, що тоніка мінорної тональності (гами) є VI ступенем мажорної, тобто на півтора тону нижча від тоніки мажорної. І, навпаки, якщо треба визначити мажорну тональність або гаму, паралельну мінорній, III ступінь мінорної тональності (гами) приймається за тоніку мажорної, тобто вважається на півтора тону вищим від тоніки мінорної. Однойменними називаються тональності або гами мажорного і мінорного ладів, що мають однакові тоніки, але належать до різних ладів і розрізняються за кількістю ключових знаків. Наприклад, До мажор (0) і до мінор (3), Фа мажор (1) і фа мінор (4) і т. д., тобто різниця завжди визначається трьома ключовими знаками.

Питання для обговорення або самоконтролю:

1. *Квінтове коло.*
2. *Паралельні тональності та гами.*
3. *Однойменні тональності та гами.*

Змістовий модуль 1. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 5. СТУПЕНЕВІ ПОСЛІДОВНОСТІ

ДІАТОНІКА. НАТУРАЛЬНИЙ МАЖОР ТА ТРИ ВИДИ МІНОРУ. ТОНАЛЬНОСТІ ДО 4-х ЗНАКІВ ПРИ КЛЮЧІ

1. F, G: I – V – I – V – IV – II – III – I – VI – V – V – VII – I
2. d, e: V – IV – II – III – I – VI – VII – V – I – I – IV – VI – V – I – III – II – VI – II – VII – I
3. F, E: VII – II – I – III – VI – VII – I – V – VI – V – III – VI – VII – I – IV – VI – I
4. d, cis: I – VI – V – VI – V – I – IV – VI – V – I – III – I
5. D, Es: III – I – V – III – VI – IV – V – I – V – VII – II – VII – I – V – I – VII – I – VII – I
6. h, c: V – VI# – VII# – I – V – IV – VI – V – II – I – II – III – VI – VII# – I – III – IV – V – II – VII# – I
7. C, D: V – VII – II – I – V – II – VII – I – VI – V – VII – I
8. a, h: III – II – VII# – I – V – III – II – I – IV – V – III – IV – V – VII# – II – I – V – I
9. A, B: VI – VII – I VI – V – I – V – I – IV – III – VI – V – I

10. **fis, g:** I – VII# – II – I – VII – III – I – VII# – IV – III – I – VII – VI – V – III – I
11. **G, As:** V – I – III – V – V – IV – III – I – VI – I – V – II – I
12. **e, f:** I – V – III – I – V – VII – VI – IV – V – V – IV – V – II – I – IV – VI – VII – II – I
13. **Es, G:** I – IV – VI – VII – I – II – VI – V – II – VII – I

ТРИ ВИДИ МІНОРУ:

14. **a, h:** I – VII – VI – V – IV – V – VII# – I – V – III – I – VII# – II – I – VI – VII# – I
15. **a, g:** V – VI – V – VI# – VII# – V – I – V – III – VII# – I – V – VII# – I
16. **c, d:** I – II – III – V – VII# – II – I – I – VII^H – I – I – VII^H – I – VI# – VII# – I – VI^H – V – III – I
17. **e, f:** V – III – I – VII – I – V – VI – VII – I – V – VII – VI – VII – I
18. **d, cis:** V – VI# – VII# – I – III – VI# – VII# – I – V – VI# – VII# – I
19. **h, c:** I – II – VII# – I – V – VI# – V – VII# – V – I – VI# – VII# – I
20. **a, g:** VI – V – VII# – V – VI – VII# – I – III – VII# – I
21. **g, fis:** I – VII# – VI – VII# – V – VI – VII# – I – IV – III – VII# – III – I
22. **f, d:** V – VII# – II – I – IV – III – VII# – I – VI# – VII# – I – V – III – II – VII# – I
23. **e, cis:** III – VI# – III – VII# – I – VI# – VII# – I – V – III – I – VII# – II – I

Тема 6. МАЖОРНІ ТА МІНОРНІ ТОНАЛЬНОСТІ 5–7 ЗНАКІВ ПРИ КЛЮЧІ

1. **Fis, Ges:** I – II – III – V – III – I –
V – IV – III – V – I
2. **dis, es:** III – II – I – V – IV – VI –
V – VII# – I – VII# – I
3. **Fis, Ges:** V – III – I – VI – V –
III – I – VI – V – VI – V – VII – I

4. **dis, as:** VI – V – I – VII – V – IV – II – V – VI# – VII# – II – VI – I
5. **H, Ces:** VII – II – V – VI – V – III – I – I – VI – IV – II – V – III – I
6. **gis, as:** I – II – VII – I – V – V – VII – I – VI# – VII# – V – III – I
7. **Des, Cis:** III – IV – V – II – VI – V – VII – II – I – IV – II – V – VII – I
8. **b, ais:** I – VII# – V – III – VII# – I – IV – III – VII# – I
9. **Des, Cis:** IV – II – V – III – VII – IV – I – III – VI – VII – III – I
10. **b, ais:** V – VI# – VII# – I – VI# – VII# – V – III – VI# – I – VII# – V – I
11. **H, Fis:** III – V – I – II – VI – I – IV – VI – VII – III – VII – II – I
12. **es, dis:** I – II – VI – II – VII# – II – VI – III – VII# – III – IV – V – I

ГАРМОНІЧНИЙ МАЖОР

1. **D, Es:** I – III – V – VI (Vlb) – V – III – I
2. **D, Es:** VI – V – III – Vib – V – III – II – Vlb – V – VII – II – III – I
3. **F, G:** I – V – I – VI – Vlb – V – VII – I – Vlb – V – V – I – Vlb – I

4. **F, G:** I – III – I – V – VIb – V – VII – I – VIb – V – VI – I
5. **C, H:** I – VII – VIb – VII – V – VIb – V – III – I – V – III – VIb – V – III – I
6. **E, Es:** V – III – VI – V – II – III – I – VI – V – III – VIb – V – III – I
7. **G, Fis:** III – I – VI – V – I – III – I – VIb – V – III – II – I – VIb – I
8. **G, As:** V – III – I – VI – I – VIb – I – V – V – III – I – VIb – V – III – II – I
9. **C, Des:** II – VI – II – VIb – V – III – I – II – VI – II – VIb – III – V – I
10. **C, Des:** VII – I – III – V – III – VIb – II – V – VII – VIb – VII – I – VIb – I
11. **Fis, Ges:** I – III – V – VI – VI – IV – VIb – III – V – II – VIb – V – I
12. **Fis, Ges:** III – VI – V – VIb – III – VI – V – VI – V – VII – II – I

МЕЛОДИЧНИЙ МАЖОР

1. **F, E:** I – III – I – VIIb – VIb – V – VIb – VIIb – I – V – III – I – VIIb – I
2. **D, Es:** V – III – VI – V – III – VIb – VIIb – VIb – V – III – I – VIb – VII – I
3. **C, H:** V – VI – VII – I – VIIb – VIb – V – III – V – II – III – I – VIIb – II – I
4. **A, B:** IV – III – VI – V – I – III – VIb – V – VIb – VIIb – I – III – VIb – I
5. **G, As:** V – VI – V – VII – V – I – VIIb – VIb – V – VIb – V – VIIb – V – I – III – V
6. **Ges, Fis:** III – II – I – VIIb – VIb – V – VIIb – II – I – III – IV – VIb – V – VIIb – I
7. **F, E:** V – VIb – VII – I – III – V – VIb – VIIb – V – VIb – V – VIIb – V – I
8. **A, B:** I – VII – VIb – VII – V – III – I – VIIb – VIb – V – III – VIb – II – I
9. **D, Es:** V – III – IV – I – VIb – V – VII – II – III – I – V – III – IV – VIb – I – VIIb – VIb – VIIb – I
10. **G, As:** III – I – II – V – VIb – VIIb – V – III – V – VIIb – VIb – I – III – VIb – I
11. **C, H:** II – III – II – VIb – V – VIIb – VIb – V – VII – II – III – I – VIIb – I – III – I

ДОПОМІЖНІ ХРОМАТИЗМИ

Співати допоміжні хроматичні звуки до наступних ступенів натурального мажору: II – III – V – VI – VII і гармонічного мінору: I – II – IV – V – VII# в тональностях до 4^x знаків при ключі:

1. **F, G:** I – VII – I – III – II# – III – V – IV# – V – II – I – II# – IV – III – IV – VI – V# – VI – V – VII – VI# – VII – I – III – I
2. **A, B:** III – II – I – VI – V# – VI – II – I – VII – V – IV# – V – I – VI – IV – II – I# – II – V – IV# – V – I
3. **C, B:** V – VIb – V – IV – III – II# – III – I – I – VI – V# – VI – VII – V – I
4. **D, F:** III – II – I – VI – V# – VI – II – I – VII – V – IV# – V – I – VI – IV – II – I# – II – V – IV# – V – I
5. **d, e:** I – VII# – I – V – IV# – V – I – VII# – I – V – IV – III# – VI – II – I
6. **g, fis:** V – VII# – II – I# – II – I – III – V – IV# – V – VII# – II – IV – III# – IV – III – II – I
7. **e, f:** V – IV# – V – I – III – IV# – V – II – I# – II – IV – III# – IV – V – VII – VI – V – IV – III# – IV – VI – V – IV – III – II – III – V – IV – IV – II – I# – II – III – V – I

ПРОХІДНІ ХРОМАТИЗМИ

Співати фрагменти хроматичної гами між сусідніми стійкими звуками вгору і вниз в тональностях до 3-х знаків при ключі в мажорі:

*I – I# – II – II# – III; III – IIIb – II – IIb – I; III – IV – IV# – V; V – IV# – IV – III;
V – V# – VI – VIIb – VII – I; I – VII – VIIb – VI – VIb – V.*

в мінорі:

*I – IIb – II – III; III – II – IIb – I; III – IV – IV# – V; V – IV# – IV – III# – III;
V – VI – VI# – VII – VII# – I; I – VII# – VII – VI# – VI – V.*

1. **C, D:** III – V – I – VII – VI – VIb – V – III – IV – IV# – V – IV# – IV – III – I
2. **A, B:** III – V – I – I# – II – II# – III – V – I – VII – VIIb – VI – II – V – VII – I
3. **F, E:** I – V – V# – VI – III – IIIb – II – V – IV# – IV – III – V – VI – VIIb – VII – I

4. **G, As:** V – I – V – IV# – IV – III – V – I – II – II# – III – V – III – II – IIb – I
5. **a, h:** I – III – II – IIb – I – V – IV# – IV – III – V – I – II – II# – III – V – VI# – VII – VII# – I
6. **d, cis:** V – VI – V – IV# – V – VII – VI – IV – III# – III – II – V – VII# – I
7. **c, h:** I – IIb – II – III – V – IV# – IV – III – VI – IV – IV# – V – I – III – II – IIb – I
8. **g, fis:** III – V – I – VII – VI# – VI – V – IV – III – III# – IV – IV# – V – V
9. **D, Es:** V – V# – VI – VIb – V – IV# – IV, II – II# – III – IIIb – II – IIb – I
10. **C, Des:** IV – IV# – V – II – II# – III – VI – VIb – V – IV# – IV – III
11. **G, B:** V – I – V – IV# – IV – III – V – I – II – II# – III – V – III – II – IIb – I
12. **e, f:** I – III – II – IIb – I – V – IV# – IV – III – V – I – II – II# – III – V – VI# – VII – VII# – I
13. **a, b:** VII# – I – III – I – VII# – VII – VI# – VI – V – III – V – II – IIb – I
14. **g, gis:** VI – V – VII# – I – IIb – II – III – I – VI# – VI – V – IV# – IV – III
15. **d, es:** V – III – I – VII# – VII – VI – V – V – I – III – III# – IV – IV# – V – I

АЛЬТЕРАЦІЯ В ЛАДУ

АЛЬТЕРОВАНІ СТУПЕНІ В МАЖОРІ: IIb, II#, IV#, Vb

АЛЬТЕРАВАНІ СТУПЕНІ В МІНОРІ: IIb, IVb, IV#, VI#

I. Співати в тональностях до 4-х знаків при ключі нестійкі ступені, альтерувати їх і розв'язувати в стійкі, наприклад:

C: II – IIb – I; II – II# – III; IV – IV# – V; VI – VIb – V;

a: II – IIb – I; IV – IVb – III; IV – IV# – V; VII – VII# – I.

II. Співати альтеровані звуки стрибками, опираючись на I і V ступені ладу в тональностях до 4-х знаків при ключі, наприклад:

F: I – IV# – V – I – IV# – V – I – V – IIb – I – V – II# – III – I

d: V – IIb – I – V – IIb – I – V – VII# – I – IV# – V – I – IVb – III – I

1. **F, G:** I – III – II – IIb – I – IV – IV# – V – II – II# – III – V – VII – I
2. **F, G:** I – V – I – IV# – V – III – V – II# – V – III – I – VIb – V – I

3. **F, G:** VIb – V – IIb – I – IV# – V – III – I – V – II# – III – V – I
4. **d, e:** I – III – VII# – I – IV# – V – III – IIb – V – V – IIb – I
5. **d, e:** V – III – VII# – I – V – II – IV# – V – I – VI – IIb – V – I
6. **d, e:** V – III – I – VI – IV – IIb – I – VII# – V – I – VI# – VII# – I
7. **D, Es:** III – V – II# – III – V – VII – IV# – V – III – I – VIb – I
8. **D, Es:** V – III – I – VIb – IIb – V – I – VIb – IIb – I – VII – II – I
9. **D, Es:** III – II# – III – VII – I – VI – V – II# – III – VI b – V – VII – I
10. **h, c:** V – III – II – IIb – I – IV – I – IV# – I – V – IIb – III – I
11. **h, c:** I – V – I – IV# – V – I – VI – IV – IIb – I – VII# – V – IIb – I
12. **h, c:** VII# – I – VI – IV – IVb – III – I – IIb – IV – I – IV# – VI – V – I
13. **A, B:** III – V – II# – V – III – I – VIb – II – VI – II# – III – V – I
14. **A, B:** V – III – V – II# – V – III – I – VI – II – VIb – II# – III – V – I
15. **A, B:** IV# – V – I – VIb – V – III – IV# – V – II# – III – V – II – I
16. **fis, g:** V – I – III – IIb – III – I – IV# – V – I – VII – VI# – VI – VI – IV – IIb – V – III – I – IV – II – VII# – III – VI# – VII# – I
17. **fis, g:** V – IV – III – II – VI# – VII# – VI – V – VII# – IVb – III – I
18. **G, As:** V – I – V – II – V – II# – V – III – V – II – V – I
19. **G, As:** III – VII – I – IV# – V – IV – III – I – II – VIb – V – III – I
20. **G, As:** I – IV# – V – III – I – VI – II – VIb – IIb – V – VII – I
21. **e, f:** I – IV# – V – III – VI – IVb – III – IIb – I – VII# – VII – VI – V – I
22. **e, f:** III – I – V – IV – IIb – VI – V – VII – III – IIb – V – V – I
23. **e, f:** VI – IV – VI# – IV# – V – VII# – I – VII – VI# – IV – VI – VIb – III – V – I
24. **F, E:** I – III – VII – I – IV# – VI – V – I – VIb – IV – V – III – VIb – VIIb – I
25. **F, E:** III – V – II# – V – III – IV# – VI – V – I – II – VI – II# – V – III – I
26. **F, E:** V – VI – VII – I – VI – IV – VIb – IV# – V – V – IV# – VIb – V – I

27. **d, cis:** I – VII# – VI – IV# – III – II – VI# – VII# – I – VI – IV – IVb – III
28. **d, cis:** VII# – I – IV# – V – II – IIb – VI – V – IV – VI – IIb – I – VII# – I
29. **d, cis:** V – III – VII# – I – VII – IV – VI – IV# – V – III – V – III – I
30. **Des, H:** V – I – IIb – V – II – II# – III – VI – VIb – V – IV# – V – VII – I
31. **Des, H:** IV# – V – II# – III – VII – VIb – IV# – V – I – VI – IV# – V – I
32. **Des, H:** V – I – III – VI – II# – VIb – III – II – IIb – VIb – V – VII – I
33. **b, gis:** V – VI – IV – V – III – IIb – V – I – VII# – III – I – IV – IV# – V – VI# – VII# – I – IIb – IV – VI – IV – IIb – I – VII# – V – I
34. **b, gis:** VII – VI – V – IV# – VII – VI# – VI – IV# – V – I – IV# – V – III – IIb – I
35. **b, gis:** V – VI – VI# – V – III – IIb – V – I – III – IV – IV – V – VII – VI – V – IV – VI – IV – IIb – I – VII# – V – IIb – IV – VI – II – I – VII# – I
36. **Fis, Ges:** I – IIb – V – I – III – II# – VI – V – VI – VII – I – VIb – V – I
37. **Fis, Ges:** V – VIb – V – III – VII – I – V – II# – III – VIb – V – VII – I
38. **dis, es:** II – VII# – I – V – IIb – V – I – I – IV – I – IV# – V – I
39. **dis, es:** V – III – I – VI – IV – IIb – VII# – V – IV – III – IIb – II – I

РОЗВ'ЯЗАТИ НЕСТІЙКІ СТУПЕНІ:

1. **C, Des:** IV – VIb ➤ II – VII II# ➤ VI – VII – IV# – IIb
2. **a, b:** II – VI – IV# ➤ VII# ➤ IIb ➤ VI ➤ IIb ➤ IV# – V

Тема 7. ІНТЕРВАЛЬНІ ПОСЛІДОВНОСТІ

ДІАТОНІКА. НАТУРАЛЬНИЙ І ГАРМОНІЧНИЙ МАЖОР, НАТУРАЛЬНИЙ І ГАРМОНІЧНИЙ МІНОР

1. F, G: $\frac{I}{B3} \frac{VI}{\text{ч}5} \frac{VIb}{B6} \frac{V}{\text{ч}8} \frac{V}{M7} \frac{I}{B3} \frac{I}{B6} \frac{II}{3M5} \frac{III}{M3} \frac{VII}{M7} \frac{VII}{M6} \frac{I}{\text{ч}1}$
2. d, e: $\frac{IV}{B2} \frac{III}{B6} \frac{III}{3\text{б}5} \frac{VI}{3\text{б}2} \frac{V}{B3} \frac{IV}{3\text{б}4} \frac{III}{B6} \frac{II}{M7} \frac{II}{\text{ч}5} \frac{VII\#}{3M7} \frac{I}{\text{ч}5}$
3. B, A: $\frac{VIb}{3\text{б}2} \frac{V}{\text{ч}4} \frac{IV}{\text{ч}5} \frac{IV}{M6} \frac{III}{M6} \frac{II}{\text{ч}4} \frac{I}{B3} \frac{I}{\text{ч}8} \frac{VI}{M3} \frac{VIb}{3\text{б}4} \frac{V}{M6} \frac{V}{\text{ч}5} \frac{III}{M6}$
4. g, fis: $\frac{IV}{M3} \frac{IV}{B2} \frac{IV}{B6} \frac{III}{B3} \frac{V}{\text{ч}5} \frac{VII\#}{M3} \frac{VII\#}{\text{ч}4} \frac{I}{M3} \frac{VI}{\text{ч}5} \frac{VI}{3\text{б}2} \frac{V}{\text{ч}4}$
5. D, Es: $\frac{I}{B3} \frac{II}{\text{ч}4} \frac{III}{M6} \frac{V}{\text{ч}5} \frac{IV}{B6} \frac{IV}{3\text{б}4} \frac{III}{\text{ч}5} \frac{III}{M6} \frac{III}{3M4} \frac{II}{3\text{б}5} \frac{VII}{3M7} \frac{I}{\text{ч}5}$
6. h, c: $\frac{V}{M6} \frac{IV}{M7} \frac{IV}{3\text{б}4} \frac{III}{3\text{б}5} \frac{III}{B6} \frac{II}{M7} \frac{II}{\text{ч}5} \frac{III}{B6} \frac{VII\#}{M6} \frac{VII\#}{3M5} \frac{I}{M3}$
7. F, E: $\frac{V}{\text{ч}5} \frac{I}{B3} \frac{II}{\text{ч}4} \frac{III}{M6} \frac{III}{\text{ч}5} \frac{I}{B7} \frac{I}{B6} \frac{VII}{3M7} \frac{VII}{M6} \frac{I}{\text{ч}4} \frac{I}{B3} \frac{VIb}{3\text{б}5} \frac{V}{M7} \frac{I}{B3}$
8. d, cis: $\frac{I}{M6} \frac{VII\#}{M6} \frac{I}{\text{ч}4} \frac{I}{M3} \frac{III}{B6} \frac{V}{\text{ч}5} \frac{IV}{B6} \frac{IV}{3\text{б}4} \frac{III}{B6} \frac{II}{3M5} \frac{III}{B3} \frac{VII\#}{3M4} \frac{I}{M3}$
9. Des, H: $\frac{III}{M3} \frac{III}{3M4} \frac{II}{3M5} \frac{III}{M3} \frac{VII}{M7} \frac{IV}{B3} \frac{III}{M7} \frac{III}{M6} \frac{VIb}{3\text{б}2} \frac{VIb}{3\text{б}4} \frac{V}{B6} \frac{III}{M6}$
10. b, gis: $\frac{VI}{B3} \frac{V}{\text{ч}5} \frac{IV}{B6} \frac{IV}{3\text{б}4} \frac{III}{B6} \frac{III}{3\text{б}5} \frac{VI}{3\text{б}2} \frac{V}{\text{ч}4} \frac{V}{M7} \frac{VII\#}{3M5} \frac{I}{M3}$

ТРИТОНИ. ХАРАКТЕРНІ ІНТЕРВАЛИ

Визначити інтервали та співати їх:

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

Змістовий модуль 1. ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 8. РОЗВ'ЯЗАННЯ ІНТЕРВАЛІВ

I. Співати нестійкі звуки з розв'язанням в стійкі в тональностях до 2-х знаків при ключі.

II. Співати з розв'язанням всі нестійкі терції в тональностях до 3-х знаків при ключі, всі нестійкі сексти в тональностях з 1-м знаком при ключі. Всі ступені співати в натуральному мажорі і гармонічному мінорі.

III. Співати тритони на VII, IV, II, VI ступенях і характерні інтервали на VII, VI, III ступенях гармонічного мажору і гармонічного мінору. При співі тритонів з розв'язанням одночасно зі співом брати бас для гармонічної підтримки:

1. F: $\frac{\text{VII}}{\text{зМ5}}$ $\frac{\text{I}}{\text{в3}}$ $\frac{\text{IV}}{\text{зб4}}$ $\frac{\text{III}}{\text{м6}}$ $\frac{\text{II}}{\text{зМ5}}$ $\frac{\text{III}}{\text{в3}}$ $\frac{\text{VI}_b}{\text{зб4}}$ $\frac{\text{V}}{\text{в6}}$

Баси: D – T D – T S – T S – T

IV. Співати і розв'язувати нестійкі інтервали:

1. G, As: $\frac{\text{VI}}{3}$ $\frac{\text{IV}}{5}$ $\frac{\text{III}}{7}$ $\frac{\text{зМ}}{4}$ $\frac{\text{зб}}{2}$ $\frac{\text{V}}{5}$ $\frac{\text{VII}}{5}$ $\frac{\text{зб}}{5}$ $\frac{\text{IV}}{6}$

2. e, f: $\frac{\text{VII}\#}{3}$ $\frac{\text{VII}\#}{4}$ $\frac{\text{I}}{6}$ $\frac{\text{зМ}}{7}$ $\frac{\text{VI}}{6}$ $\frac{\text{V}}{7}$ $\frac{\text{VII}\#}{5}$ $\frac{\text{VI}}{3}$

3. C, Des: $\frac{\text{I}}{4}$ $\frac{\text{VII}}{6}$ $\frac{\text{II}}{3}$ $\frac{\text{II}}{6}$ $\frac{\text{IV}}{2}$ $\frac{\text{IV}}{4}$ $\frac{\text{VI}}{3}$ $\frac{\text{зб}}{2}$ $\frac{\text{IV}_b}{6}$ $\frac{\text{III}}{7}$ $\frac{\text{III}}{5}$

4. a, b: $\frac{II}{2} \frac{3M}{4} \frac{III}{4} \frac{V}{B3} \frac{IV}{6} \frac{III}{7} \frac{IV}{3} \frac{II}{5} \frac{3M}{7} \frac{II}{3}$
5. D, Es: $\frac{VII}{5} \frac{I}{6} \frac{III}{4} \frac{3M}{4} \frac{II}{3M5} \frac{VII}{6} \frac{VI}{6} \frac{3\flat}{5} \frac{V}{7} \frac{VII}{4}$
6. h, c: $\frac{VI}{3} \frac{V}{5} \frac{IV}{3\flat4} \frac{3\flat}{5} \frac{II}{B6} \frac{IV}{3} \frac{IV}{5} \frac{3\flat}{2} \frac{V}{B3} \frac{VI}{4} \frac{IV}{6}$
7. F, E: $\frac{I}{6} \frac{VII}{7} \frac{3M}{7} \frac{V}{8} \frac{V}{5} \frac{IV}{6} \frac{VIb}{4} \frac{3\flat}{2} \frac{VIb}{6} \frac{VII}{5} \frac{II}{4}$
8. d, cis: $\frac{VII\#}{5} \frac{III}{4} \frac{V}{B3} \frac{II}{B6} \frac{IV}{3} \frac{II}{4} \frac{3M}{7} \frac{3M}{4} \frac{IV}{6} \frac{III}{7} \frac{IV}{5}$
9. A, B: $\frac{III}{4} \frac{3M}{4} \frac{II}{6} \frac{III}{5} \frac{3\flat}{2} \frac{VII}{3} \frac{IV}{4} \frac{VII}{4} \frac{VIb}{4} \frac{3\flat}{5} \frac{IV}{2}$
10. fis, g: $\frac{V}{5} \frac{II}{2} \frac{VI}{6} \frac{VI}{3} \frac{3\flat}{2} \frac{I}{6} \frac{VII\#}{5} \frac{3M}{4} \frac{3M}{7} \frac{IV}{2} \frac{II}{5} \frac{V}{7}$

СКЛАДЕНІ ІНТЕРВАЛИ

I. Співати послідовності зі складеними інтервалами:

1. F, E: $\frac{I}{3} \frac{VI}{6} \frac{V}{8} \frac{IV}{10} \frac{III}{11} \frac{III}{10} \frac{V}{7} \frac{VI}{6} \frac{VII}{4} \frac{I}{3} \frac{V}{9} \frac{VII}{7} \frac{V}{5}$
2. d, cis: $\frac{I}{5} \frac{II}{4} \frac{III}{6} \frac{II}{8} \frac{I}{10} \frac{VII\#}{11} \frac{VII\#}{12} \frac{I}{10} \frac{IV}{3} \frac{I}{6} \frac{VII\#}{6} \frac{I}{3}$
3. A, B: $\frac{I}{8} \frac{V}{5} \frac{I}{3} \frac{VI}{5} \frac{VIb}{6} \frac{V}{8} \frac{IV}{9} \frac{III}{10} \frac{II}{11} \frac{I}{12} \frac{II}{10} \frac{III}{8} \frac{IV}{6} \frac{III}{6}$
4. fis, f: $\frac{I}{2} \frac{VII\#}{3} \frac{V}{5} \frac{I}{3} \frac{VI}{6} \frac{IV}{10} \frac{V}{8} \frac{V}{7} \frac{VI}{5} \frac{IV}{10} \frac{III}{10} \frac{VII\#}{6} \frac{I}{5}$
5. D, Es: $\frac{I}{8} \frac{II}{6} \frac{IV}{3} \frac{III}{3} \frac{I}{8} \frac{VII}{10} \frac{V}{12} \frac{V}{10} \frac{VI}{10} \frac{VIb}{11} \frac{V}{13} \frac{VII}{10} \frac{I}{8}$
6. h, c: $\frac{V}{B3} \frac{V}{3\flat4} \frac{IV}{6} \frac{III}{10} \frac{I}{10} \frac{II}{12} \frac{VII\#}{10} \frac{I}{9} \frac{I}{10} \frac{VII\#}{10} \frac{V}{5} \frac{III}{7} \frac{III}{6}$
7. G, As: $\frac{V}{4} \frac{V}{5} \frac{IV}{6} \frac{III}{8} \frac{II}{10} \frac{I}{10} \frac{IV}{7} \frac{IV}{6} \frac{III}{6} \frac{III}{10} \frac{I}{12} \frac{II}{10} \frac{II}{6}$

8. e, f: $\frac{V}{8} \frac{V}{7} \frac{VI}{5} \frac{IV}{6} \frac{V}{8} \frac{VII}{6} \frac{I}{3} \frac{VI}{6} \frac{III}{10} \frac{IV}{10} \frac{IV}{12} \frac{V}{10} \frac{I}{8}$
9. Des, H: $\frac{IV}{4} \frac{III}{6} \frac{II}{8} \frac{I}{10} \frac{VII}{10} \frac{I}{8} \frac{VIb}{10} \frac{V}{11} \frac{V}{10} \frac{IV}{4} \frac{III}{6}$
10. b, gis: $\frac{IV}{3} \frac{II}{4} \frac{III}{6} \frac{I}{10} \frac{I}{11} \frac{VII\#}{12} \frac{VII\#}{13} \frac{I}{12} \frac{II}{10} \frac{III}{8} \frac{III}{6}$
11. D, E: $\frac{I}{8} \frac{V}{5} \frac{I}{3} \frac{VI}{5} \frac{VIb}{6} \frac{V}{8} \frac{IV}{9} \frac{III}{10} \frac{II}{11} \frac{I}{12} \frac{II}{10} \frac{III}{8} \frac{IV}{6} \frac{III}{6}$

ГАРМОНІЧНІ ІНТЕРВАЛИ

Основні форми роботи з послідовностями гармонічних інтервалів:

1. Грати послідовності, одночасно перевіряючи один з голосів.
2. Робити те ж саме, транспонуючи послідовності на секунду і терцію вгору і вниз (в зручні тональності).
3. Один голос грати, а інший співати (одночасно).
4. Назвати напам'ять всі інтервали на ступенях.

Додаткові форми роботи з послідовностями гармонічних інтервалів:

1. Грати послідовності в оберненнях, проспівуючи один з голосів.
2. Транспонувати нову (обернену) послідовність на секунду і терцію вгору і вниз.
3. Один голос співати, а інший – грати одночасно.
4. Назвати напам'ять всі інтервали на ступенях нової послідовності.

1. F: $\frac{I}{3} \frac{VII}{7} \frac{VII}{6} \frac{VI}{3} \frac{VIb}{4} \frac{VIb}{5} \frac{V}{6} \frac{IV}{3} \frac{IV}{4} \frac{III}{6}$
2. d: $\frac{III}{6} \frac{II}{7} \frac{II}{b6} \frac{III}{3b5} \frac{III}{6} \frac{IV}{3} \frac{IV}{6} \frac{IV}{3b4} \frac{III}{6}$
3. G: $\frac{I}{3} \frac{I}{4} \frac{I}{5} \frac{VII}{3} \frac{VII}{4} \frac{VII}{5} \frac{VI}{3} \frac{VIb}{4} \frac{V}{6} \frac{IV}{4} \frac{III}{6}$
4. G: $\frac{I}{5} \frac{I}{6} \frac{VII}{5} \frac{VII}{6} \frac{I}{3} \frac{VI}{6} \frac{V}{5}$

5. e: $\frac{III}{6} \frac{III}{3\flat 5} \frac{III}{6} \frac{I}{5} \frac{VII\#}{6} \frac{VII\#}{5} \frac{I}{4} \frac{I}{3}$
6. e: $\frac{II}{7} \frac{II}{B6} \frac{III}{6} \frac{III}{3} \frac{IV}{3} \frac{VII\#}{7} \frac{VII\#}{6} \frac{I}{4} \frac{I}{3}$
7. D: $\frac{V}{5} \frac{I}{3} \frac{II}{4} \frac{I}{3} \frac{VI\flat}{6} \frac{V}{3} \frac{V}{5} \frac{V}{7} \frac{I}{3}$
8. h: $\frac{III}{6} \frac{III}{5} \frac{IV}{3} \frac{IV}{2} \frac{IV}{3\flat 4} \frac{IV}{6} \frac{III}{6}$
9. E: $\frac{I}{5} \frac{I}{8} \frac{IV}{3} \frac{VII}{6} \frac{VII}{7} \frac{I}{3} \frac{V}{5} \frac{V}{6} \frac{III}{6}$
10. cis: $\frac{V}{6} \frac{IV}{6} \frac{III}{6} \frac{IV}{4} \frac{IV}{3} \frac{VII\#}{7} \frac{VII\#}{6} \frac{VII\#}{5} \frac{I}{3}$
11. G: $\frac{I}{5} \frac{VII}{3} \frac{VII}{4} \frac{VI}{6} \frac{VI\flat}{2} \frac{VI\flat}{3} \frac{VI\flat}{4} \frac{V}{6} \frac{IV}{6} \frac{III}{6}$
12. e: $\frac{VII\#}{3} \frac{VII\#}{5} \frac{VII\#}{7} \frac{I}{5} \frac{I}{4} \frac{I}{3} \frac{V}{5} \frac{V}{8} \frac{V}{7} \frac{I}{3}$
13. B: $\frac{V}{5} \frac{IV}{4} \frac{III}{6} \frac{IV}{3} \frac{II}{3M5} \frac{III}{3} \frac{II}{3} \frac{I}{3}$
14. g: $\frac{II}{7} \frac{IV}{3} \frac{II}{B6} \frac{IV}{2} \frac{III}{7} \frac{II}{6}$
15. F: $\frac{I}{3} \frac{I}{5} \frac{VI\flat}{7} \frac{VI\flat}{6} \frac{VI\flat}{5} \frac{V}{6} \frac{IV}{4} \frac{IV}{5} \frac{III}{6}$
16. d: $\frac{V}{5} \frac{IV}{3\flat 4} \frac{III}{6} \frac{III}{3} \frac{IV}{3} \frac{II}{5} \frac{VII\#}{7} \frac{VII\#}{6} \frac{I}{3}$

$$17. A: \frac{V}{5} \frac{V}{3} \frac{IV}{4} \frac{III}{6} \frac{III}{3} \frac{IV}{3} \frac{IV}{7} \frac{III}{6}$$

$$18. fis: \frac{I}{3} \frac{V}{5} \frac{III}{6} \frac{III}{365} \frac{III}{6} \frac{IV}{3} \frac{VI}{362} \frac{V}{B3} \frac{IV}{364} \frac{III}{6}$$

$$19. h: \frac{III}{6} \frac{V}{5} \frac{I}{4} \frac{VI}{6} \frac{VI}{362} \frac{V}{4} \frac{I}{7} \frac{I}{6} \frac{VII\#}{6}$$

$$20. h: \frac{IV}{2} \frac{IV}{3} \frac{IV}{2} \frac{III}{365} \frac{III}{6} \frac{III}{3} \frac{IV}{3} \frac{VII\#}{6} \frac{I}{4} \frac{I}{3}$$

$$21. G: \frac{I}{2} \frac{VII}{3} \frac{VII}{4} \frac{VII}{5} \frac{VI}{6} \frac{V}{7} \frac{I}{3} \frac{V}{5} \frac{III}{6}$$

$$22. c: \frac{IV}{2} \frac{IV}{3} \frac{IV}{2} \frac{IV}{3} \frac{IV}{4} \frac{III}{7} \frac{III}{8}$$

$$23. Es: \frac{III}{3} \frac{III}{6} \frac{II}{3} \frac{II}{6} \frac{I}{6} \frac{VII}{6} \frac{VII}{5} \frac{I}{3} \frac{VIb}{5} \frac{V}{8} \frac{V}{7} \frac{I}{3}$$

$$24. Es: \frac{I}{3} \frac{VIb}{5} \frac{VIb}{4} \frac{VIb}{3} \frac{V}{6} \frac{IV}{2} \frac{III}{7} \frac{III}{6}$$

$$25. c: \frac{I}{3} \frac{VI\#}{6} \frac{VII\#}{5} \frac{II}{2} \frac{I}{3} \frac{VII\#}{7} \frac{VII\#}{6} \frac{VII\#}{5} \frac{I}{4} \frac{I}{3}$$

$$26. c: \frac{I}{3} \frac{I}{2} \frac{VII\#}{3} \frac{VII\#}{3M5} \frac{I}{4} \frac{I}{3} \frac{I}{5} \frac{II}{4} \frac{II}{3}$$

$$27. E: \frac{III}{6} \frac{III}{5} \frac{IV}{3} \frac{II}{3M5} \frac{III}{3} \frac{I}{3} \frac{VIb}{6} \frac{VIb}{2} \frac{VIb}{3} \frac{V}{6} \frac{IV}{6} \frac{III}{6}$$

$$28. E: \frac{I}{6} \frac{VII}{7} \frac{VII}{6} \frac{I}{3} \frac{VI}{6} \frac{VIb}{3} \frac{V}{6} \frac{IV}{4} \frac{III}{7} \frac{III}{6}$$

29. cis: $\frac{IV}{b3} \frac{IV}{3b4} \frac{III}{7} \frac{III}{6} \frac{II}{3} \frac{II}{5} \frac{I}{6} \frac{VII\#}{6}$

АЛЬТЕРАЦІЯ В ІНТЕРВАЛАХ

1. D, Es: $\frac{III}{3} \frac{II\#}{m3} \frac{III}{3} \frac{II\#}{6} \frac{II\#}{3m5} \frac{III}{3} \frac{II\#}{m3} \frac{I}{3} \frac{VI}{3b4} \frac{V}{6}$

2. h, c: $\frac{III}{6} \frac{II}{b6} \frac{IIb}{3b6} \frac{I}{8} \frac{IV}{3} \frac{IV\#}{3m3} \frac{I}{1} \frac{VI\#}{7} \frac{V}{6} \frac{V}{3m5} \frac{V}{6} \frac{I}{3}$

3. F, G: $\frac{I}{3} \frac{VI}{6} \frac{VIb}{3b6} \frac{V}{8} \frac{V}{3b5} \frac{I}{3} \frac{IV}{10} \frac{VI\#}{3m10} \frac{V}{8} \frac{IIb}{4} \frac{I}{5}$

4. d, e: $\frac{I}{5} \frac{II}{3} \frac{IIb}{3b3} \frac{V}{5} \frac{IIb}{3b6} \frac{I}{8} \frac{IV}{3} \frac{IV\#}{3m5} \frac{V}{6} \frac{IV}{3b4} \frac{IVb}{дв.3b4} \frac{III}{6}$

5. A, B: $\frac{V}{6} \frac{IV\#}{b6} \frac{III}{6} \frac{II\#}{7} \frac{III}{6} \frac{VI}{3} \frac{VIb}{4} \frac{VIb}{дв.3b4} \frac{V}{6}$

6. fis, g: $\frac{I}{3} \frac{VII\#}{3m5} \frac{VII\#}{дв.3m5} \frac{I}{3} \frac{VI}{6} \frac{VI}{3b6} \frac{V}{8} \frac{IV\#}{3m10} \frac{V}{8}$

7. E, F: $\frac{IV}{2} \frac{III}{3} \frac{II}{5} \frac{II\#}{дв.3m5} \frac{III}{3} \frac{I}{5} \frac{I}{3b2} \frac{VI}{3b6} \frac{V}{6} \frac{II\#}{3m5} \frac{III}{3}$

8. As, H: $\frac{III}{6} \frac{III}{5} \frac{IV}{3} \frac{IV\#}{3m3} \frac{V}{1} \frac{V}{3b5} \frac{IV}{3b6} \frac{III}{8} \frac{III}{3m4} \frac{II\#}{дв.3m5} \frac{III}{3}$

9. C, Des: $\frac{VII}{6} \frac{I}{5} \frac{II}{4} \frac{II\#}{4} \frac{III}{6} \frac{IV}{6} \frac{IV\#}{b6} \frac{V}{5} \frac{IV}{4} \frac{II\#}{6} \frac{III}{6}$

10. Fis, Ges: $\frac{I}{3} \frac{V}{5} \frac{V}{3b5} \frac{I}{3} \frac{III}{3} \frac{II\#}{m3} \frac{II}{3} \frac{I}{3} \frac{I}{5} \frac{VIb}{6} \frac{VIb}{3b6} \frac{V}{8}$

Визначити інтервали та співати їх: а) ладова альтерація

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.

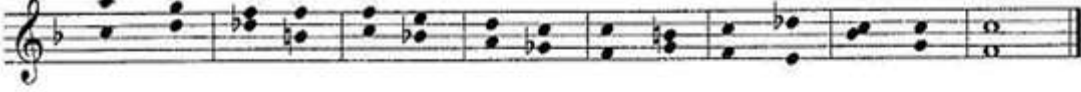
16.

17.

18.

19.

20.

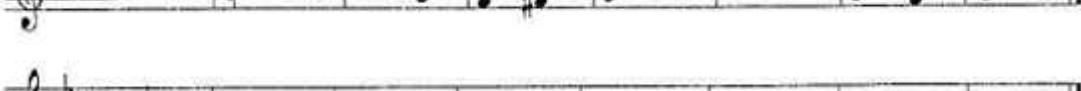
21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

б) відхилення та модуляція в тональності першої ступені спорідненості

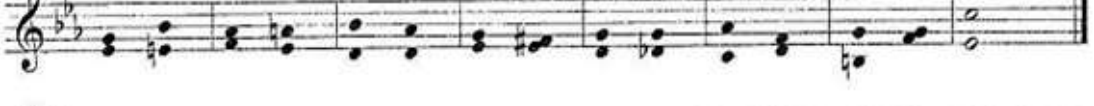
35.

36.

37.

38.

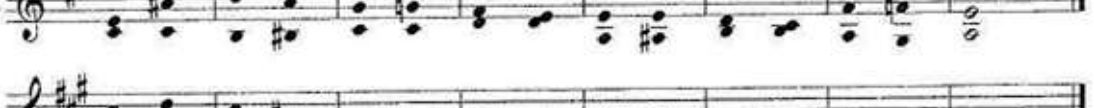
39.

40.

41.

42.

43.

44.

45.

46.

47.

48.

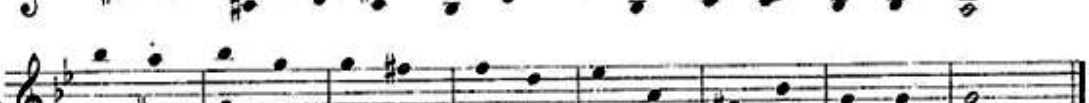
49.

50.

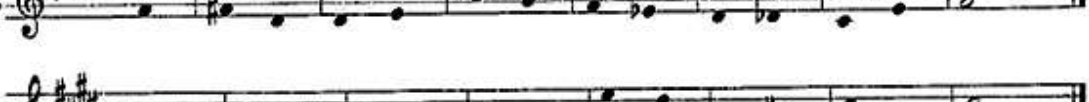
51.

52.

53.

54.

55.

56.

57.

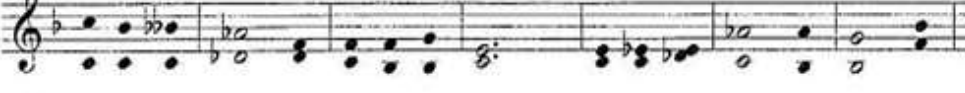
58.

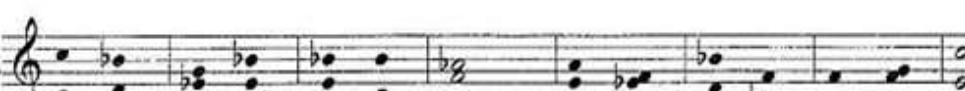
59.

60.

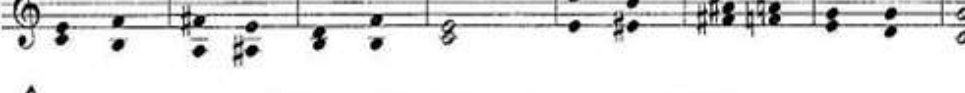
61.

в) відхилення і модуляція в далекі тональності

62.

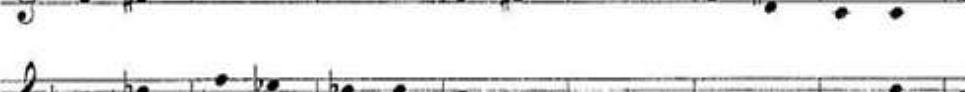
63.

64.

65.

66.

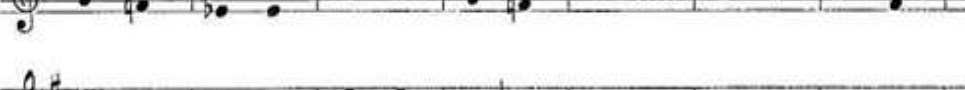
67.

68.

69.

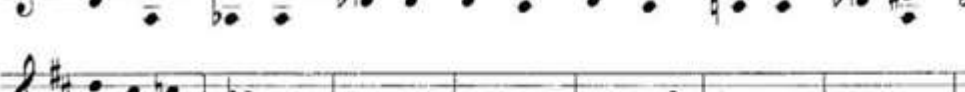
70.

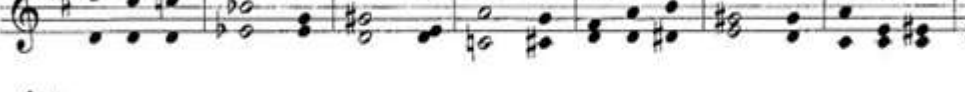
71.

72.

73.

74.

75.

76.

77.

78.

79.

80.

81.

82.

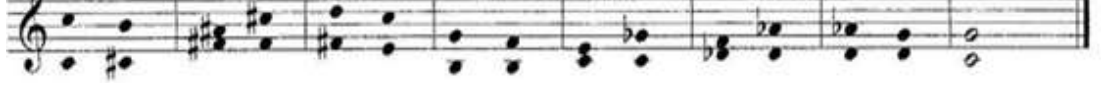
83.

84.

85.

86.

87.

88.

г) інтервальні послідовності в ритмі

89.

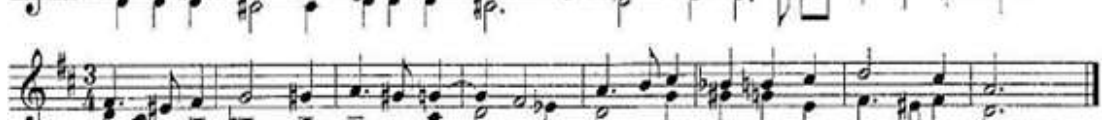
90.

91.

92.

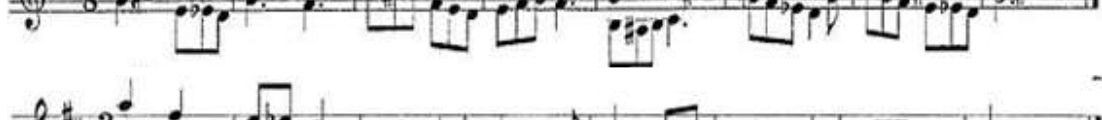
93.

94.

95.

96.

97.

98.

99.

100.

101.

102.

103.

104.

105.

106.

107.

108.

109.

110.

111.

112.

113.

114.

115.

Тема 9. АКОРДОВІ ПОСЛІДОВНОСТІ

ТРИЗВУКИ ГОЛОВНИХ СТУПЕНІВ І ЇХ ОБЕРНЕННЯ. D₇ І ЙОГО ОБЕРНЕННЯ. НАТУРАЛЬНИЙ І ГАРМОНІЧНИЙ МАЖОР, ГАРМОНІЧНИЙ МІНОР

Система позначення:

T – тонічний тризвук мажору; **t** – тонічний тризвук мінору.

D, D₇, VII, VII₇ слід співати в гармонічному мінорі, якщо інші позначки відсутні, так як це акорди домінантової групи.

t₃ – тонічна терція. При розв'язанні **D₇** виходить з потроєним основним тоном, при розв'язанні **VII** – з подвоєним.

Букви «**н**», «**г**», «**м**», які знаходяться праворуч, вгорі, позначають натуральний, гармонічний чи мелодичний лад.

Форми роботи з акордовими послідовностями:

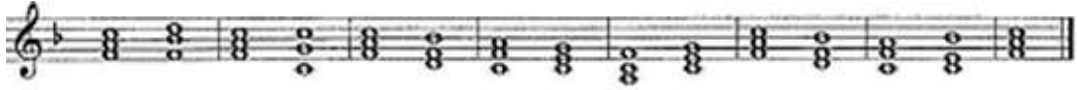
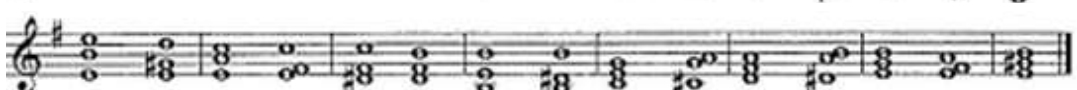
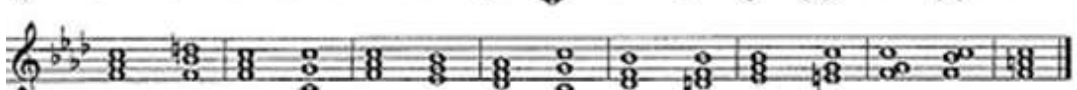
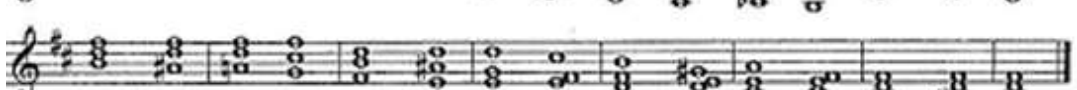
1. Співати в двох поданих тональностях.
2. Грати акорди, одночасно проспівуючи нижній голос.

3. Називати акорди напам'ять, спочатку по функціях, потім – по структурі. Наприклад, по функції: **D₂ – t₆**; по структурі – секундакорд малого мажорного акорду – (мажорний секстакорд).

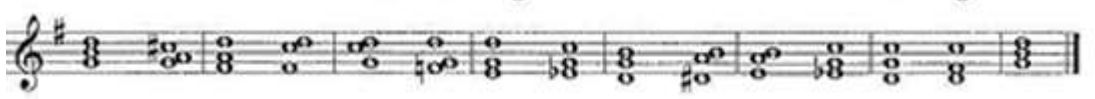
1. **F, G:** T – S₄⁶ – D₆ – T – S₆ – D – T₄⁶ – D₂ – T₆ – S – S^r – T₆
2. **d, e:** t₄⁶ – s₆ – D – D₆ – t – s₆ – s – t₆ – D₄⁶ – D₃⁴ – t
3. **A, B:** T₆ – D₄⁶ – T₆ – S^r – S₆^r – T₄⁶ – D – D₂ – T₆ – D₄⁶ – T₆
4. **fis, g:** s₆ – t₄⁶ – D₆ – t – s₄⁶ – D₄⁶ – t – s₆ – D – D₇ – t₃
5. **D, Es:** D₆ – T – S₆ – S₆^r – T₄⁶ – D – D₅⁶ – T – S₆ – S₄^{6r} – T
6. **h, c:** t₆ – D₄⁶ – D₂ – t₆ – s – s₆ – t₄⁶ – D – D₂ – t₆

7. **As, H:** $T_6 - S - D_4^6 - T_6 - T_4^6 - S_6 - S_6^r - T_4^6 - D_2 - T_6$
8. **f, gis:** $D - t_4^6 - s_6 - D - t_6 - s - s_4^6 - D_6 - D_5^6 - t$
9. **F, E:** $T_4^6 - S_6^r - S_4^6 - D_5^6 - T - D_4^6 - T_6 - S^r - S_4^6 - T$
10. **d, cis:** $s_4^6 - t - D_6 - D_4^6 - t_6 - s - s_4^6 - D_6 - D_3^4 - t - s - t_6$
11. **C, Des:** $D_2 - T_6 - D_4^6 - D_6 - T - S_4^6 - D_4^6 - T_6 - S - T_4^6 - D_7 - T_3$
12. **a, b:** $s - D_4^6 - t_6 - D - D_2 - t_6 - D_4^6 - D_3^4 - t - s - s_6 - D$
13. **cis, g:** $s_6 - t_4^6 - D_6 - t - s_4^6 - D_4^6 - t - s_6 - D - D_7 - t_3$
14. **B, A:** $D_6 - T - S_6 - S_6^r - T_4^6 - D - D_5^6 - T - S_6 - S_4^6 - T$

Визначити та співати акорди:

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.

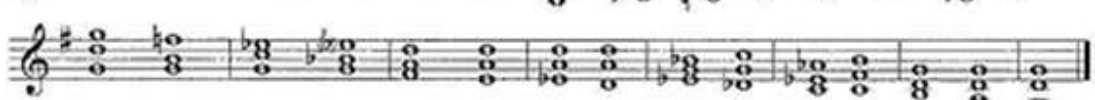
13.

14.

15.

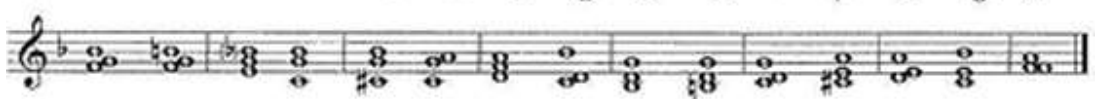
16.

17.

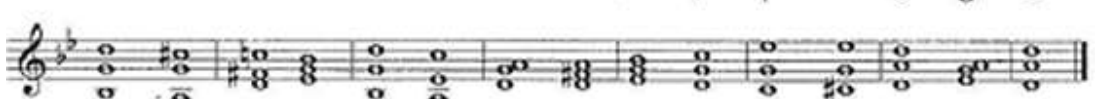
18.

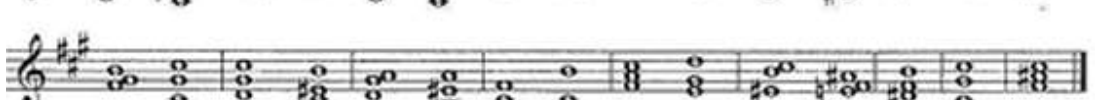
19.

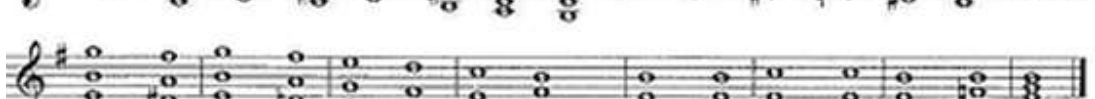
20.

21.

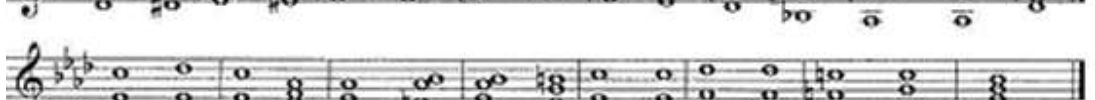
22.

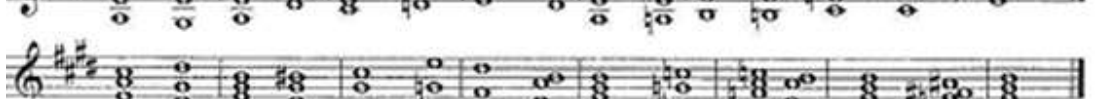
23.

24.

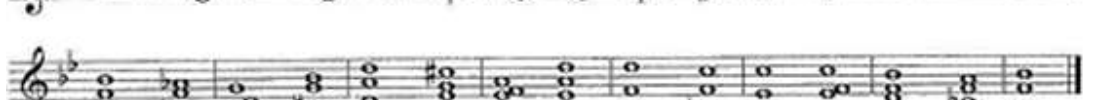
25.

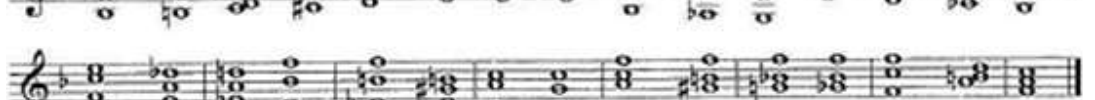
26.

27.

28.

29.

30.

31.

ТРИ ВИДИ МАЖОРУ, ТРИ ВИДИ МІНОРУ. II₇ ТА VII₇ В ОСНОВНОМУ ВИГЛЯДІ

1. **A, B:** $D_3^4 - T - S^r - II_7^r - T_6 - T_4^6 - S^r - T_4^6 - D - D_2 - T_6 - II_7 - T_6$
2. **fis, g:** $t - D_6 - t - d_6^H - s_6^H - t_4^6 - D - t_6 - D_4^6 - t_6 - S^M - D_2 - t_6$
3. **F, E:** $D_6 - T - d_6^H - s_6^H - T_4^6 - S_6 - D_6 - VII_7 - VII_7^r - T$
4. **d, cis:** $t - s_4^6 - t - S_4^6 - D_4^6 - t_6 - s - II_7 - t_6 - D_6^M - S_6^M - D_6^M - t_6$
5. **D, Es:** $T_6 - S^r - T_6 - d_4^6 - s_4^6 - D_6 - T - S_6 - S_6^r - D_7 - T_3$
6. **h, c:** $s_4^6 - VII_7 - t - t_6 - D_4^6 - S_4^6 - D_4^6 - t_6 - s - II_7 - D_3^4 - t$
7. **H, B:** $T_4^6 - D - D_2 - T_6 - S^r - II_7^r - D_3^4 - T - S^M - d_6^M - T$
8. **gis, g:** $t - t_4^6 - S_6^M - D_6^M - VII_7 - t - S_4^6 - t - d_6^H - s_6^H - D$
9. **G, As:** $T_4^6 - S_6 - S_6^r - T_4^6 - D - D_2 - T_6 - s^M - d_4^6 - T_6$
10. **e, f:** $t - D_6 - t - d_6^H - s_6^H - t_4^6 - D - S_6^M - D_6^M - t - s_4^6 - t$
11. **C, Des:** $T_6 - D_4^6 - S_4^6 - VII_7^{-5} - D_6 - d_6^M - s_6^M - T_4^6 - D$
12. **a, b:** $D - t_4^6 - D - t_6 - D_4^6 - t_6 - d_4^6 - s_4^6 - D_6 - t$

Тема 10. ПОБІЧНІ ТРИЗВУКИ, СЕКСТАКОРДИ І КВАРТСЕКСТАКОРДИ

1. **F, G:** $T_4^6 - VI - T_4^6 - VI^r - T_4^6 - VI_6 - VI_6^r - T - S_4^6 - T$
2. **d, e:** $t_6 - III - S_4^6 - D_6 - t - t_6 - III^r - D_4^6 - t_6 - VII_6^H - VI_6 - D_6$
3. **A, B:** $T_6 - III - S^{-5} - II - VII_7 - D_5^6 - T - VI_6 - S_4^6 - T$
4. **fis, g:** $t - D_6 - t - S_6 - III_6^r - VII_4^6 - t_6 - S - II_6 - t_4^6 - III_6^r - t_3$
5. **D, Es:** $T - D_6 - S_6 - VI^r - T_4^6 - III_6 - VII - S_6 - D_6 - T - VI_6 - II - VII_6 - T_6$
6. **h, c:** $t - VI_6 - II - VII_6^H - III - III^r - t_6 - S - t_4^6 - III_6^r - D - D - t_6$
7. **As, H:** $D - III_6 - VI - S_6 - D_6 - T - S_6 - T_4^6 - III_6 - D - T_6$
8. **f, gis:** $VII^r - D_6 - t - t_6 - VI - S_6 - III_6^r - D - t_6 - III^r - D_4^6 - t_6$
9. **F, E:** $T - S_4^6 - VI_6^r - III_4^6 - VII - T_3 - VI - VI^r - T_4^6 - III_6 - T_6$
10. **d, cis:** $t_6 - VII_6^H - VI_6 - D_6 - t - S_6 - III_6^r - VI - VI_6 - III_6^r - VII^r - t_3$
11. **C, Des:** $T_6 - II_6 - II_6^r - T_4^6 - III_6 - VII_4^6 - T_6 - VII_6 - II - VI_6 - T - D_6 - III_4^6 - VII - T_3$
12. **a, b:** $III^r - t_6 - II_6 - t_4^6 - D - VII_4^6 - t_6 - III^H - V_4^6 - VII_6^H - II - D_3^{4-3} - t$
13. **Fis, Ges:** $T_6 - S - II_6 - T_4^6 - VI - S_6^r - III_6 - VII_4^6 - T_6 - D_4^6 - T_6$
14. **dis, es:** $t - D_6 - III_4^6 - t - S_4^6 - II - VII_6^H - III - III^r - t_6 - VI_4^6 - t_6$
15. **C, D:** $T_6 - III - S - II - VII_7 - D_5^6 - T - VI_6 - S_4^6 - T$

ГОЛОВНІ СЕКСТАКОРДИ ЛАДУ(D₇, II₇, VII₇) І ЇХ ОБЕРНЕННЯ

Обернення D₇ рекомендується розв'язувати в тонічні акорди з подвоєною прямою, VII₇ і його обернення – в тонічні акорди з подвоєною терцією, II₇ і його обернення – в тонічні акорди з подвоєною квінтою.

D₇ розв'язувати в VI з подвоєною терцією (нестійкі звуки розв'язуються по тяжінню). Слідкувати за голосоведінням. По можливості, акорди, які містять три звуки співати чотириголосно, тобто подвоювати один з його звуків.

1. **C, H:** T₆ – II₅⁶ – D₂ – T₆ – S – II₇ – D₃⁴ – T – S₄⁶ – II₂ – D₅⁶ – T
2. **a, gis:** II₃⁴ – VII₂ – D₇ – VI – II₅⁶ – VII₃⁴ – D₂ – t₆ – VII₅⁶ – D₃⁴ – t
3. **G, As:** II₇ – T₆ – D₃⁴ – T – S – II₅⁶ – T₄⁶ – D₇ – VI – II₃⁴ – T₄⁶ – D
4. **e, f:** D₅⁶ – t – II₇ – t – VI – II₃⁴ – D – D₇ – VI – II₅⁶ – t₄⁶ – D₂ – t₆
5. **A, B:** D₂ – T₆ – II₇ – II₇^r – T₆ – D – III₆ – VI – II₃^{4r} – D₇ – T₃
6. **fis, g:** VII₇ – t – s – VII₂ – D₇ – VI – II₅⁶ – VII₃⁴ – t₆ – s – VII₅⁶ – t₆
7. **D, Es:** T – S₄⁶ – II₂ – D₅⁶ – T – II₃⁴⁻⁵ – T₄⁶ – II₃^{4r} – D – VII₇ – T – II₂ – T
8. **h, c:** s – II₅⁶ – D₂ – t₆ – II₇ – VII₅⁶ – D₃⁴ – t – s – VII₃⁴ – t₆ – II₅⁶ – t₄⁶ – D₂ – t₆
9. **F, E:** T – VI₆ – VII₇ – T – S₆ – VII₂ – D₇ – VI – II₅⁶ – VII₃⁴ – T₆ – VII₃^{4r} – T
10. **d, cis:** D₂ – t₆ – II₅⁶ – t₄⁶ – III₆^r – D₂ – t₆ – II₇ – VII₅⁶ – t₆ – VII₆^H – VI₆ – II₂ – D₆ – t
11. **C, H:** II₇ – VII₅⁶ – D₃⁴ – T – S – VII₃⁴ – VII₃^{4r} – D₂ – T₆ – II₇^r – T₆
12. **a, gis:** S₆ – II₃⁴ – D₇ – VI – II₆ – II₅⁶ – D – VII₃⁴ – t₆ – VII₃⁴ – t
13. **G, A:** T₆ – II₅⁶ – VII₃^{4r} – T₆ – II₅^{6r} – D₂ – T₆ – II – II₇ – D₃⁴ – T – II₇^r – T
14. **e, fis:** III₆^r – D₂ – t₆ – II₅⁶ – D – VII₃⁴ – t₆ – III₆^r – VI – II₃⁴ – t₄⁶ – D₇ – VII₂ – D₇ – t₃
15. **D, B:** II₇ – VII₅⁶ – D₃⁴ – T – S₆ – VII₂ – D₇ – VI – II₅⁶ – VII₃⁴ – T₆ – VII₃^{4r} – T
16. **cis, g:** s – II₅⁶ – D₂ – t₆ – II₇ – VII₅⁶ – D₃⁴ – t – s – VII₃⁴ – t₆ – II₅⁶ – t₄⁶ – D₂ – t₆

Тема 11. ПОБІЧНІ СЕКСТАКОРДИ І ЇХ ОБЕРНЕННЯ. ДІАТОНІЧНІ СЕКВЕНЦІЇ*

1. **F, G:** $T - T_2 - VI_7 - II_3^4 - D_7 - VI - VI_2 - IV_7 - II_5^6 - D_2 - T_6$
2. **d, e:** $D_3^4 - t - t_7 - IV_3^4 - II_2 - t - t_2^H - VI_7 - VI_7 - II_3^4 - D_7$
3. **Es, D:** $VII_7 - D_5^6 - VI_7 - IV_5^6 - VII_2 - D_7 - VI - II_5^6 - T_4^6 - D$
4. **c, h:** $II_5^6 - D - III_6^r - D_2 - III_7^r - t_6 - II_7 - D_3^4 - t_6^H - IV_3^4 - VII_7 - t$
5. **A, B:** $T_7 - VI_5^6 - II_2 - T - III_7 - VI_3^4 - II_7 - D_3^4 - T - S - II_6 - D_2 - III_7 - T_6$
6. **fis, g:** $D_5^6 - t - t_2^H - t_4^6 - III_6^r - D - D_7 - IV - IV_2 - VII_7 - II_5^6 - D$
7. **C, H:** $\overbrace{D_5^6 - T - VI_5^6 - II - VII_5^6 - III} - D_3^4 - T - II_5^6 - VII_3^{4r} - {}^3T$
8. **a, gis:** $II_3^4 - VII_2 - D_7 - I_3^{4H} - VI_2 - IV_7 - VII_3^4 - t_6 - III_7 - VI_3^4 - II_7 - t_6$
9. **C, Des:** $T - VI_6 - II_2 - VII_7 - T - T_6 - S - II_6 - D_2 - T_5^6 - IV_2 - VII_5^6 - III_2 - I_7 - VI_5^6 - II_2 - D_5^6 - T - VI_6^b - T$
10. **a, b:** $t_6 - S - II_6 - D_3 - III_6^r - VI - S_6 - II_3^4 - D - VII_4^6 - VII_3^4 - t_6 - IV_7 - t_4^6 - III_6^r - D - D_2 - III_7^r - t_6 - II_7 - VII_5^6 - t_6$
11. **F, E:** $T - VI_6 - III_4^6 - T - \overbrace{II_3^4 - D_7 - T_3^4} - IV_7 - \overbrace{II_5^6 - T_4^6} - III_6^r - D_2 - T_6$
12. **d, cis:** $t_6 - VII_6^H - VI_6 - D_6 - VII - t_3 - S_6 - II_3^{4-3} - D^{-5} - t - IV_6 - II_2 - t$

* Позначені дужками.

$$13. \text{ Fis, Ges: } \overbrace{D_5^6 - I_2} - \overbrace{IV_5^6 - VII_2} - \overbrace{\quad} - \overbrace{\quad} - T_6 - \overbrace{II_5^{6r}} - T_4^6 - D_7 - T_3$$

$$14. \text{ dis, es: } \overbrace{II_7 - I_3^4} - \overbrace{I_{7H} - IV_3^4} - \overbrace{\quad} - \overbrace{\quad} - t_4^6 - D_7 - VI - \overbrace{II_3^4} - D - T$$

$$15. \text{ D, Es: } T - T_2 - \overbrace{IV_5^6} - \overbrace{II_3^{4r}} - \overbrace{D_7 - VI} - \overbrace{VI_7 - VII} - \overbrace{\quad} - \overbrace{\quad} - \overbrace{\quad} - D_3^4 - T$$

$$16. \text{ h, c: } \overbrace{t - VI_6} - \overbrace{II - VI_6^H} - \overbrace{\quad} - \overbrace{\quad} - \overbrace{II_5^6} - \overbrace{t_4^6} - \overbrace{III_6^r} - D_2 - \overbrace{III_7^r} - t_6$$

$$17. \text{ fis, g: } VII_7 - t - \overbrace{II_2} - \overbrace{D_5^6} - \overbrace{I_{2H} - IV_5^6} - \overbrace{I_{2H}} - \overbrace{\quad} - \overbrace{D_2 - t_6}$$

$$18. \text{ Es, D: } T - T_2 - S_6 - S_6^r - \overbrace{T_4^6} - \overbrace{D_{7-3}} - \overbrace{II_4^6} - \overbrace{VI_{7-3}} - \overbrace{\dots} - D_5^{6-5} - T$$

$$19. \text{ c, h: } \overbrace{IV_7 - II_5^6 - VII_3^4} - D_2 - \overbrace{III_7 \dots} - \overbrace{II_7 \dots} - \overbrace{I_7 \dots} - D_5^6 - T$$

Тема 12. ВІДХИЛЕННЯ В ТОНАЛЬНОСТІ ПЕРШОЇ СТУПЕНІ СПОРІДНЕНOSTІ. ХРОМАТИЧНІ СЕКВЕНЦІЇ

1. **F, G:** $T - VI_6 - VII_7 - T - VII_7 \rightarrow II - II_2 - D_5^6 - T - D_2 \rightarrow S_6 - II_3^{4r} - D$
2. **d, e:** $t_6 - II_6 - D_2^{-5} - t_6 - D_6 \rightarrow S - D_6 \rightarrow D - D_2 - t_6 - II_7 - D_3^4 - t$
3. **A, B:** $II_5^6 - D_2 - T_6 - VII_5^6 \rightarrow II_6 - VII_7 \rightarrow D - VII_7 \rightarrow IV - VI_2 - IV_7^3 - T$
4. **fis, g:** $VI_7 - II_3^4 - D - II_3^4 - D_2 \rightarrow III_6 - D_5^6 \rightarrow VI - D_3^4 - s - II_5^6 - D$
5. **D, Es:** $T - T_2 - D_2 \rightarrow S_6 - II_3^4 - D - VII_7 \rightarrow IV - VI - VI^r - III_6 - D - D_5^6 - T$
6. **h, c:** $II_5^6 - D_2 - III_7^r - t_6 - II_7 - D_5^6 \rightarrow III - D_2 \rightarrow VI_6 - II_2 - VII_7 - t$
7. **As, H:** $D_2 - T_6 - D_5^6 \rightarrow S - II_5^{6r} - D - D_5^6 \rightarrow VI - D_2 \rightarrow II_6 - D_2 - T_6$
8. **f, gis:** $II_2 - D_5^6 - t - D_3^4 \rightarrow VI - II_3^4 - t_4^6 - D - VII_5^6 \rightarrow S_6 - II_3^4 - D_7 - t_6$
9. **C, Des:** $D_2 - T_6 - VII_5^6 \rightarrow II_6 - D_2 - T_6 - II_7 - D_3^4 - T - VII_7 \rightarrow II - VII_7 - T$
10. **a, b:** $VII_5^6 - t_6 - D_5^6 \rightarrow III - III_7 - VII_7 \rightarrow S - II_5^6 - D_3^4 \rightarrow III - D_2 - t_6$

СПІВАТИ СЕКВЕНЦІЇ:

1. $D_5^6 - T$ по споріднених тональностях вгору з A, B
2. $D_3^4 - t$ по споріднених тональностях вниз з e, f
3. $D_2 - T_6$ по споріднених тональностях вниз з D (d)
4. $VII_7 - D_5^6 - t$ по півтонах вгору з h-moll

5. $\text{II}_7 - \text{D}_3^4 - \text{T}$ по півтонах вниз з Fis-dur
6. $\text{II}_3^4 - \text{D}_7 - \text{T}_3$ по тональностях третіх ступенів з C
7. $\text{D}_7 - \text{VI}$ по тональностях шостих ступенів з B
8. $\text{VII}_3^4 - \text{D}_2 - \text{T}_6$ по тонах вниз з C-dur

АЛЬТЕРАЦІЯ В АКОРДАХ

1. **F, G:** $\text{T}_4^6 - \text{D} - \#^5\text{D} - \text{T}_4^6 - \text{II}_3^{4\text{r}} - \#^3\text{II}_3^{4\text{r}} - ^5\text{T}_4^6 - ^3\text{III}_6 - \#^5\text{D} - \text{T}_3$
2. **d, e:** $\text{t} - \text{S}_4^6 - \text{b}^1\text{II} - \text{b}^5\text{D}_3^{4\text{3}} - \text{t} - \text{S}_6 - \#^1\text{S}_6 - ^1\text{D}^{-5} - \text{b}^5\text{D}_7 - \text{t}^{-5}$
3. **D, Es:** $\text{T}_6 - \text{S} - \#^1\text{S} - \text{D}^{-5} - \text{III} - \#^5\text{D}_3^4 - \text{T}_6 - \text{II}_7 - \text{b}^5\text{D}_3^4 - \text{T}$
4. **h, c:** $\text{t}_6 - \text{b}^5\text{D}_3^4 - \text{t} - \text{II}_7 - \#^3\text{II}_7 - \text{D}^{-5} - \text{D}_2 - \text{t}_6 - \text{II}_5^6 - \#^3\text{II}_5^6 - \text{D}$
5. **A, B:** $\text{II}_5^6 - \#^1\#^3\text{II}_5^6 - \text{T}_4^6 - \text{D}_7 - \text{VI} - \#^1\#^3\text{II}_3^4 - \text{T}_4^6 - \text{D}_2 - \text{T}_6 - \#^1\#^3\text{II}_7 - \text{T}_6$
6. **fis, g:** $\text{VII}_7 - \text{b}^3\text{VII}_7 - \text{b}^5\text{D}_5^6 - \text{t} - \text{t}_2 - \text{II}_3^4 - \#^3\text{II}_3^4 - \text{D} - \text{D}_2 - \text{t}_6 - ^3\text{II}_5^6 - \#^1\#^3\text{IV}_7 - \text{D}$
7. **F, E:** $\text{D}_6 - \text{T} - \text{S}_6 - \text{II}_3^{4\text{r}} - \text{T}_4^6 - \text{D}_5^6 - \text{T} - \text{S}_4^6 - \#^1\#^3\text{II}_2 - \text{T}$
8. **d, cis:** $\text{t}_6 - \text{II}_7 - \text{b}^3\text{VII}_5^6 - \text{b}^5\text{D}_3^4 - \text{t} - \text{II}_2 - \#^1\text{IV}_3^4 - \text{t} - \#^1\text{S}_6 - \text{D}$
9. **C, Des:** $\text{D}_2 - \text{T}_6 - ^5\text{D}_4^6 - \text{b}^5\#^5\text{D}_4^6 - ^3\text{T} - \text{IV}_7 - \#^1\text{IV}_7 - \text{T}_4^6 - \text{III}_6 - \text{D} - \text{D}_2 - \text{T}_6 - \#^1\#^3\text{II}_7 - \#^3\#^5\text{VII}_5^6 - \text{T}_6$

ОДНОГОЛОСЯ

ПРОСТІ ІНТОНАЦІЙНО- РИТМІЧНІ ВПРАВИ

1. **Moderato**
2. **Andante**
3. **Lento**
dolce
4. **Allegretto**
5. **Grave**
6. **Moderato**
Allegretto
7. **Allegretto**

8. *Andante*

9. *Marcato*

10. *Andantino*

11. *Moderato*

12. *Andantino*

13. *Andante*

14. *Andante*

15. *Allegretto*

16. *Andante*

17. *Allegretto*

18.

19. *Lento*

20.

21. *Presto*

22.

23. *Grave*

24. *Marcato*

25. *Andante*

26. *Lento*

27. *Marcato*

Moderato

Andantino

Lento

Presto

Moderato

Andante

Allegro

Andante

Moderato

УСКЛАДНЕНІ ІНТОНАЦІЙНО- РИТМІЧНІ ВПРАВИ

37. **Allegro**
38. **Allegro moderato**
39. **Largo**
40. **Moderato**
41. **Lento**
42. **Allegretto**

Andante

43.

Allegretto

44.

Moderato

45.

Moderato

46.

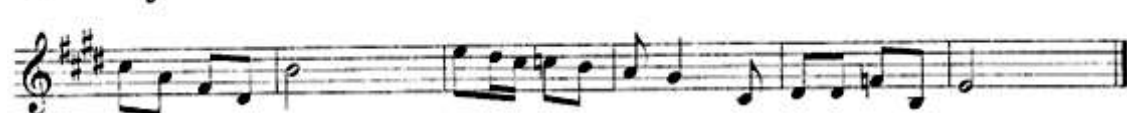
Moderato

47.

Allegretto

48.

Presto

49.

Allegretto

50.

Andante

51.

52. *Andantino*

53. *Maestoso*

54. *Andantino*

55. *Andante*

56. *Andantino*

57. *Andante*

58. *Allegretto*

59. *Moderato*

60. **Largo**

61. **Moderato**

62. **Spigliato (проворно)**

63. **Andantino**

64. **Accentando (выделяя)**

65. **Lento**

66. **Agile (легко)**

67. **Allegramente (радостно)**

68. *Affabile (ласково)*

69. *Moderato*

70. *Grave* *mf*

71. *Andante*

72. *Andante* *p*

73. *Allegretto*

74. *Andante espressivo* *mf* *f*

75. *Moderato*

76. *Allegretto* *p* *p*

77. *Allegretto*

mf

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Афоніна О.С. Сольфеджіо: навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2013. 223 с.
2. Казак І.І., Амосова Н.В. Музична грамота: навчально-методичний посібник із сольфеджіо та теорії музики. Рівне, 2007. 96 с.
3. Локарева Ю.В., Свещинська Н.В. Навчально-методичний посібник «Теорія музики: питання методики. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. 105 с.
4. Мартинюк Л.В. Сольфеджіо (інтонаційні вправи). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-

Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 72 с.

5. Михайловська Р. Сольфеджіо на матеріалі української пісні. Київ: Мелосвіт, 2015. 68 с.
6. Мілка Є. Шевченко М. Гармонічне сольфеджіо. Київ: Музична Україна, 1978. 76 с.
7. Павленко Т. Сольфеджіо на основі українських народних пісень: нотне видання. Київ: Музична Україна, 2020. 112 с
8. Смаглий Г.А. Теорія музики: підручн. для навч. закл. освіти, культури та мистецтв Харків: Видавництво «Ранок», 2013. 392с.

Допоміжна:

1. Аєрова Ф. Практичні поради з методики викладання сольфеджіо. Київ: Музична Україна, 2017. 75 с.
2. Амосова Н.В. Музична грамота: навчально-методичний посібник із сольфеджіо та теорії музики. Рівне, 2007. 96 с.
3. Вознюк П.Т., Поляковська С.П. Гармонія: навчально-методичний посібник з мелодіями для гармонізації. Вінниця: Нова Книга, 2019. 144 с
4. Олексюк О.М. Методика викладання музичних дисциплін у вищій школі: навчальний посібник. Київ: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. 111 с.
5. Калашник М. Уроки елементарної теорії музики: навчальний посібник. Харків, 2004. 352 с.
6. Козинська К. Сольфеджіо на матеріалі класичної музики. Суми Київ: Мелосвіт, 2017. 48 с.
7. Локарева Ю.В. Навчально-методичний посібник з курсу гармонія. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. 95 с.

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Навчальне електронне видання

МАРТИНЮК Любов Василівна,

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

СОЛЬФЕДЖІО

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою Мистецтво
(Музичне мистецтво) спеціальності 014 Середня освіта (за предметними
спеціальностями) предметної спеціальності 014.13 Середня освіта
(Мистецтво. Музичне мистецтво) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка**

Електронне видання

Підписано 30.09.2025. Гарнітура «Arial».
Об'єм даних 5,4 Мб. Обл.-вид. арк. 6,2. Зам. № 1202.

Видавець і виготовлювач Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300

Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів видавничої справи
серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.